

STALAGMIT

*ČASOPIS PRO
SPELEOLOGY,
HOROLEZCE
A PŘÁTELE PŘÍRODY*

O ČEM PŘEMÝŠLÍŠ MILÁČKU?
O CHLADNĚ ŽESKYNI. JÁ TAKÉ.

číslo 2-3/1991

p.f. 1992

**Čtenáři Stalagmitu se táží, zda bude seriál
"Lezení velkých vertikál" ještě pokračovat?
Autor slíbil pokračování, ale mlčí.**

Aladinova lampa

Jaroslav Kučera

Roztluč trochu karbidového vápna

Naplň jim Aladinovu lampu

Škrtni

Pohladej ji

Otlučenou

Jen ona tě povede k pokladu

Který zatím jen tušíš

V chladném dechu

Vrásčitých krasů

Rozechvělý

Za obludnými stíny

Najdeš co hledáš

Najdeš svou jeskynní perlu

Najdeš sebe

Klopýtající

Zapalovač karbidky

Petr Ferry Kubát (ZO ČSS 4-03)

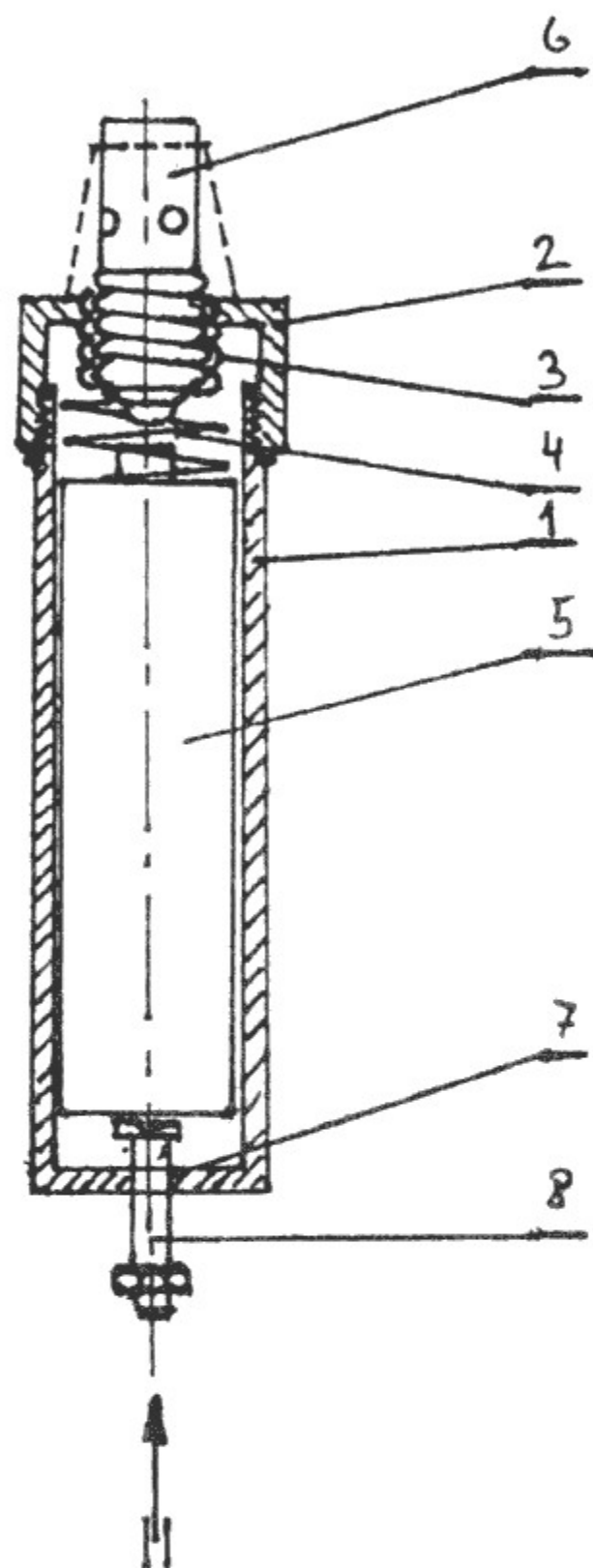
Zhotovil jsem si karbidku, a jako asi každý jeskyňář stál před problémem jak vyřešit její zapalování v jeskyních. Sirky jsem zamítl hned na počátku, ty navlhnou. Zkoušel jsem i křesadlo s kamínkem od zapalovače, ale ten nejen že se špatně shání, ale i po namočení nekřeše.

Zdá se mi tedy jako ideální řešení, které zde předkládám. Kryt zapalovače tvoří obal od desinfekce "JODISOL", kterou běžně koupíte v lékárně. Do horní části obalu (2) zatavíme závit na obyčejnou žárovku (3), ještě předtím však uřízneme kónus na horní část obalu (zde naznačeno přerušovanou čarou). Na závit (3) nasadíme z vnitřní strany obalu pružinu (4), která slouží jako minus pól, a zároveň vrací baterii do původní polohy. Pružina by měla mít průměr od 13 mm do 10 mm.

Do spodní části obalu (1) vyvrtáme v ose otvor o průměru 3,2mm a provlékneme jím šroub M3, který z vnější strany zajistíme matkou. Do spodní části obalu vložíme tužkovou baterii (5), do závitu (3) našroubujeme žhavicí tělísko (6)

na zapalování plynových sporáků. Koupíme ho běžně v domácích potřebách. Horní část obalu (2) zašroubujeme do spodní (1) a tlakem na šroub ve spodní části ve směru na-

značeném šipkou, spojíme kontakty, žhavicí tělísko se nažhaví a karbidku můžeme zapálit.

Legenda: 1 a 2 = spodní a vrchní část obalu, 3 = závit pro tělísko, 4 = kontaktní pružina, 5 = tužková baterie, 6 = žhavicí tělísko, 7 = otvor pro šroub M3, 8 = šroub M3

Tento zapalovač má tu výhodu, že mu nevaří krátkodobé namočení do vody, po namočení se žhavicí tělísko spojením kontaktů usuší a opět žhaví.

Medvědí hřbitov ve skalní slují

Při kácení lesa na svahu středoitalské hory Monte Nero (1525 m) našli lesní dělníci v malé krápníkové jeskyni kosti 46 jeskynních medvědů, kteří tu žili před 12.000 lety. Speleologové z umbrijského města Citta di Castello zjistili, že medvědi byli 150 cm dlouzí a 120 cm vysokí a vážili až 1.000 kg. Na stěnách jeskyně byly dosud viditelné stopy po medvědích drápech. Kosti nalezených medvědů jsou umístěny v muzeu městečka Piobbico nedaleko Urbina.

V souvislosti se dvěma obdobnými nálezy v Itálii, vznikla otázka, proč tento druh medvěda vyhynul. Mohlo jít o genetické vady nebo o snížení množství potravin pro medvědího vegetariána vlivem katastrofálního sucha.

Punta del Este

Na kubánském Ostrově je čtyřdílná, chodbami navzájem propojená jeskynní soustava, která byla po staletí útočištěm původních Indiánů kmene Siboneyů, kteří pomalovali stěny před příchodem Španělů. V šedesátých letech byl tento jeskynní labyrint zpřístupněn a je dnes státním muzeem. Při restaurování se našly tzv. krvavé kameny, ze kterých Indiáni vyráběli barvivo k malbám na stěnách i na kůži. Ještě než je světu objevil Angličan Freeman Lane, bývaly útočištěm dobrodruhů a pirátů.

Jediné jeskynní hrady v Rakousku

V blízkosti Scheiflingu u Neumarktského sedla odbočuje červeně

značená cesta z údolí Mury a po půlhodině dojdeme k tmavému jeskynnímu otvoru Puxer Loch, který zeje ve východní části skalní stěny nad řekou Murou.

Poslední úsek cesty je strmý, kamenitý a v chůzi brání i podrost. Kdo ho překoná, zažije překvapení. Hned pod vchodem padnou návštěvníkovi do očí zbytky zdi z hrubě otesaných kamenů a za touto zdí je jiná stěna asi 4 m vysoká. Pak vystoupíme do síně, v níž jsou zbytky budov.

Kdysi tu býval mocný hrad o základní ploše 1.500 plošných metrů a podle čtyřhranných otvorů ve zdivu soudíme, že byl přinejmenším poschoďový. Zřetelně se zachoval vchod do bývalého paláce.

Od hradu stoupá křivolaká chodba o výšce lidské postavy. Vede ke čtyřboké pánvi s kamenným dnem. Tam čerpali obránci hradu vodu v případě obležení. Jeskynní labyrint pokračuje dál, ale je těžko schůdným vlivem nánosů bahna.

Západněji je další jeskynní pevnost, ke které je nutno šplhat. Obě opevněná sídla bývala pravděpodobně uvnitř spojena. Historické dokumenty hovoří o tom, že západnější hrad patřil od r. 1181 feudálům z rodu Schallaun a později rodu Saurau a pak Liechtensteinům. Puxer Loch patřivala pánům z Puxu a pak rodu Teufenbacherů. V 16. století ztratily oba hrady svůj strategický význam. V 19. století se v Puxer Lochu usadili loupežníci, a proto byl hrad zničen až na zbytky, které se dochovaly dodnes.

V létě je uvnitř příjemný chládek, od vchodu je pěkný pohled do údolí Mury a na Neumarktské a Perschanské sedlo, kudy jezdí na jih vlakem nebo po silnici statisíce lidí, aniž by tušily, že pár metrů nad nimi je taková vzácnost.

-LL-

Jeskyně řeky Nahanni

Roku 1970 vyhlásil kanadský ministr pro indiánské záležitosti romantické údolí řeky SOUTH NAHANNI na 60° 15' s.š. v MACKENZIJSKÝCH HORÁCH Severozápadního teritoria za NÁRODNÍ PARK NAHANNI.

Nachází se v Arktidě na jihozápadě střední MACKENZIE. 400 km dlouhá řeka S. Nahanni sbírá vodu v ledovcích asi jako naše Tatry vysokém pohoří SELWYN a je levým přítokem řeky LIARD.

Prvních 190 km si prorvala cestu žulou. Pak klesá o 105 m nejvyšším kanadským vodopádem VIRGINIA do kilometr hlubokého kaňonu, jenž je tvořen usazeninami, v první části vápencových slepenců a dolomitů ze středního devonu.

Tam způsobila spodní voda množství dosud málo známých dutin. V některých z nich vytvořila vířící voda zužující se komíny. Dva z nich jsou v 15 m vysoké a 1.900 m dlouhé jeskyni VALÉRIE. Její strop zdobí malé válcovité stalaktity. Část jeskyně je zaledněna a i v létě pokryta krystaly v šesterečné soustavě. Narůstají při teplotách kolem nuly na podchlazené skále z vlhkého vzduchu nad zmrzlým tokem. Na podlaze rostou malé ledové stalagmity. Strop vzniká odlupováním vápencových vrstev.

Našlo se i 87 koster kozorožců konzervovaných 2.000 let zámrzem v ledu.

V sousedství jsou kilometr dlouhé jeskyně MICKEY a ANDREC prozkoumané roku 1972 a 1973.

Usazeniny mají jak teplé barvy (odstíny červené a oranžové) tak studené (zelené, modré). V MICKEY je pěkný stalagnát.

Vysoko nad řekou je vchod do jeskyně MONIQUE. Jeskyně se tvořily asi 2 000 000 let.

Výzkum podporuje Kanadská národní rada ve spolupráci s odděleními národních parků a ministry pro sever a indiánské záležitosti.

podle GEOS (Kanada)
L. Linhart

Co skrývá Podkarpatská Rus ?

Od roku 1988 jsem vícekrát cestoval autem přes Podkarpatskou Rus tím, či oním směrem při cestách do sádrovcových jeskyní Ukrajiny. A vždy, při pohledu na krásu zdejší přírody, se ve mně ozýval ten hlásek, jak by to bylo krásné, kdyby byla opět obnovena naše "masarykovská" republika. Také místní obyvatelé, se kterými jsme se setkali, vzpomínali na to, že i oni byli Československo.

Když pomineme solné doly v bývalé Slatině (dnes Solotvina), které jsme si také jednou prohlédli a kde je možné se domluvit česky, jsou zde k vidění i jeskyně.

Jeskyně naleznete v oblasti Tačova. V oblasti soutoku horských říček Malé a Velké Uhly na sever od města Tačova na území řačovského chráněného loveckého hospodářství. Jsou vytvořeny v jurských vápencích Rachovsko-perečinské zóny útesů. V okolí kopců Uholská Pleša a Věža ve směru k obci Drahovo, nebo kopců Velká Termoksa, Popova hora, Čerteš.

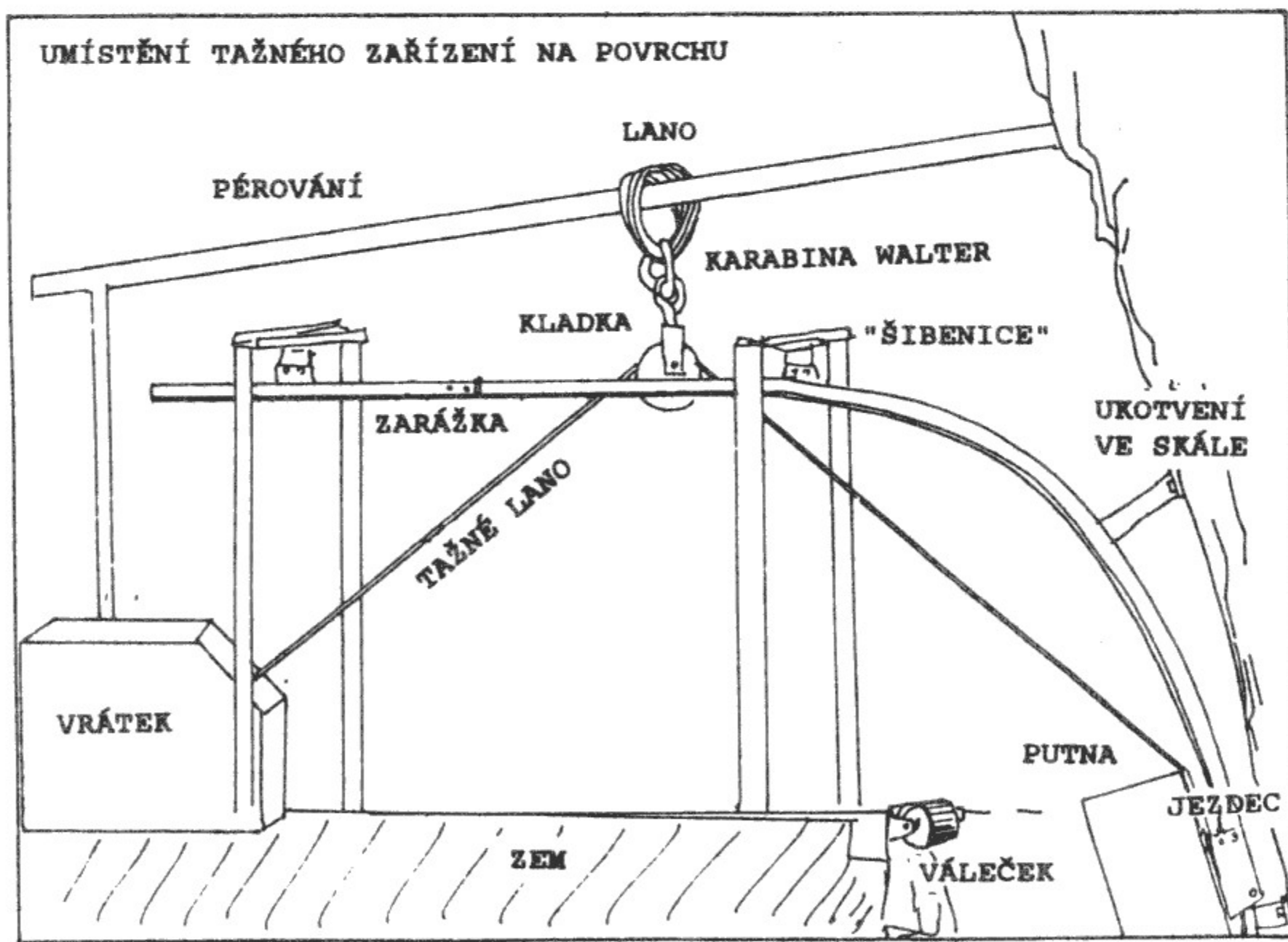
Největší jeskyní je zde 46 m hluboká šachta "Družba" o délce přes 200 m. Pozoruhodný je i skalní most popsán již r. 1558 posly Ivana Hrozného. Mnoho drobných jeskynních vchodů vyzývá k průzkumu.

V. Vojtíš
ZO ČSS 1-06

Těžní zařízení pro speleology amatéry

Během posledních let většina jeskyňářů zjišťuje, že v Moravském krasu je většina snadno dosažitelných jeskyní již objevena. Další prolongace jsou možné jen s maximálním vypětím a vytrvalostí, zejména při odklizení mocných vrstev sedimentů z velkých hloubek. Mnoho relativně nadějných jeskyní ztroskotalo na dlouhém transportu materiálu či na nemožnost odešpky vytěžených sedimentů. Naše zařízení vzniklo kvůli stálému nedostatku aktivních členů ve skupině.

Tento systém jsme praktikovali v jesk. Sloupské Vintoky a lze jej přiměřeně aplikovat na různé jiné jeskyně. V Mor. krasu byl již zkonstruován v jesk. Malý lesík (Březinská skupina - Speleoklub Brno), ale pouze v krátkém úseku 10 m.

V našem případě má lanovka délku 61,5 m, průměrné stoupání je 70 stupňů, z čehož je extrémní 2m 10 stupňů, 8m 90 stupňů, 4m 110 stupňů. Nejdelší úsek je 24m 67 stupňů. Maximální otočení kolem osy nosníku je cca 150 stupňů a na 30m délky se sama lanovka obrací o 180 stupňů. Dále překonává dvě úžiny cca 50 x 50 cm a 23m skruží 80 cm, kde jsou mj. umístěny ještě pevné žebříky. 8 m je lanovka zavěšena ve vzduchu pouze na trámech. Putna má obsah 80 litrů a jeden celý koloběh včetně naložení a vysypání absolvuje za 4 minuty. Za směnu se dá vytěžit 5-8 metrů krychlových materiálu.

Nepředkládám přesné technické údaje, neboť v každé jeskyni jsou individuální podmínky pro použití. Rovněž s ohledem na velikost putny a druh pohonu lze přiměřeně zvětšit či zmenšit uvedené proporce. Systém je na principu pevné lanové dráhy (zavěšená stropní kolejnice). A s podobným zařízením je srovnatelný pouze s lankovou lanovkou, kolejovou dráhou, příp. s těžebním korytem.

Výhody:

- je vhodná pro mnoho typů jeskyní: ponory, závrtky, horizontální jeskyně, kde převládají méně členité a rovné úseky dostatečného profilu.
- téměř žádná úprava terénu, srovnávání dna a pod.
- úspora materiálu (odpadnou pražce, kolejnice, desky a pod.).
- jednoduchá montáž, je třeba pouze ohýbačka, svářečka a vrtačka. Montáž zvládli lidé profesí natěrač, zootechnik, programátor ...
- úspora lidí, neb na úsek, kde dříve bylo potřeba 12 lidí, dnes jsou potřeba pouze dva.
- překonává různá stoupání, teoreticky od -30 stupňů do +120 stupňů, těžební putna nedrncá o skály, výčnělky, pažení. Dokáže projít úžinami, puklinami. Možnost kotvení do skály, skruží a výdřevy, lešenářské trubky, nebo na závěs do ocelových lanek. Odpadá značná část tření.
- dá se průběžně nastavovat na obou koncích, při ukončení výzkumu snadná demontáž a odvoz jinam.

Nevýhody:

- není vhodné do úzkých a velmi členitých jeskyní.
- při malém klesání je nutno přitahovat prázdnou putnu zpět.
- po odstrojení zůstávají ve stropě šrouby po nýtech.

Systém se skládá ze tří částí: nosné, pojízdné a tažné.

Nosná část:

Základním prvkem je nosník profilu "T", který je zavěšen obráceně. Nejvhodnější rozměr, který lze sehnat, má značnou nosnost a lze jej tvarovat, je 40 x 40. Nosník je k sobě spojen buď svařením, svařením a vystužením stopky pásovinou na její delší straně nebo sešroubováním. To se na konce každého dílu navaří plech, provrtá a spojí pásovinou a pevnostními šrouby. Pozor na volný průjezd jezdce. Cca po 1 - 2 m se navaří úchyty pro kotvení lanovky - nosníku. Nejlépe rovněž z pásoviny.

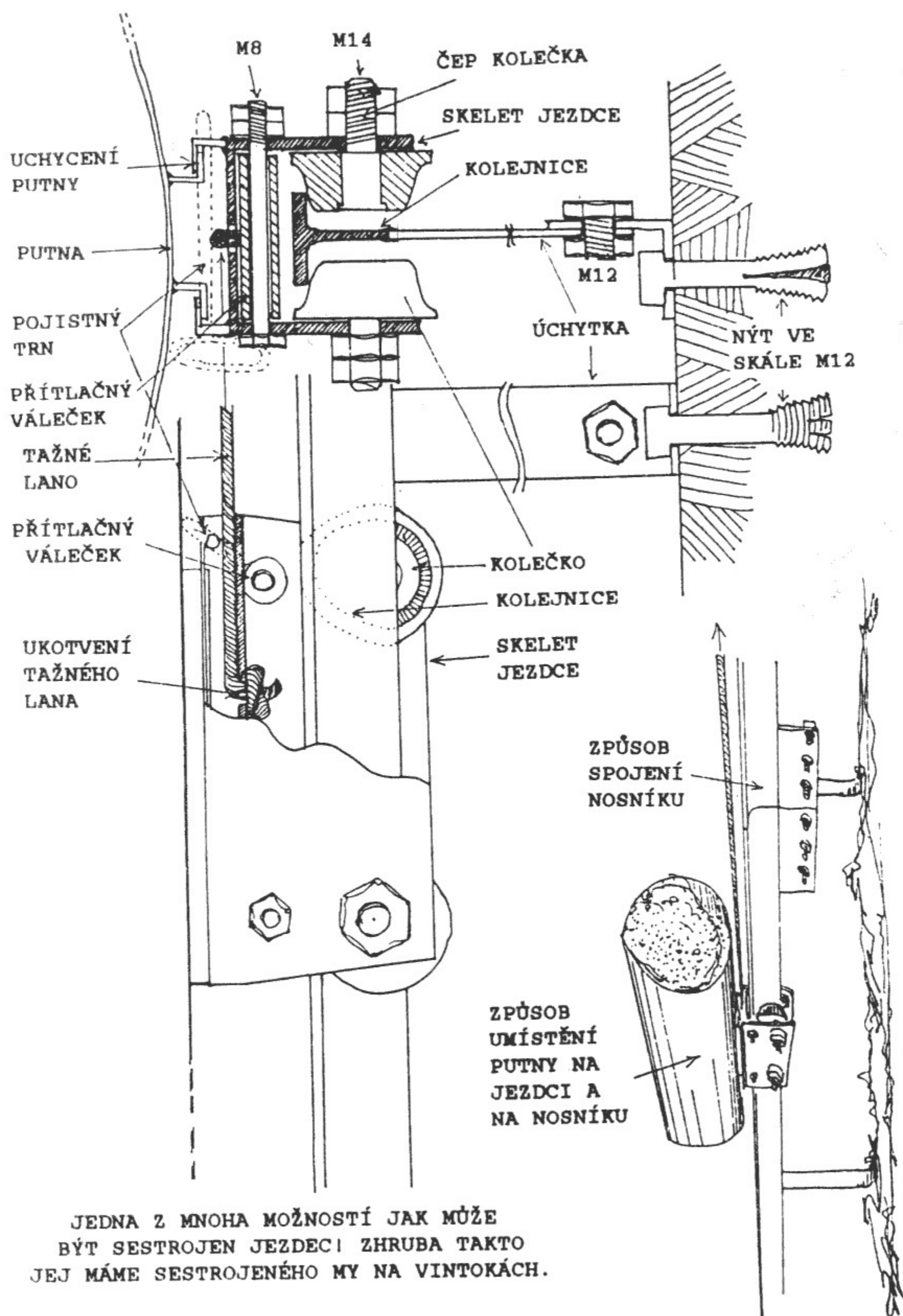
Tvarování: Tvarujeme za tepla autogenem (pozor v jeskyni snadno a rychle odčerpá veškerý vzduch), nebo za studena hydraulickou ohýbačkou. Oblouky nesmí být příliš ostré, aby byl průjezd plynulý. Nejhůře projíždí jezdec ohyby nosníku kolem osy (do vrtule). Převísle úseky kompenzujeme mírným vytočením nosníku z osy. Při ohýbání je nutné neustále zkoušet volný průjezd jezdce.

Ukotvení: Na vytvarovanou a pospojovanou kolejnici přišroubovujeme úchytky z pásoviny ve tvaru "L" a přichytíme nýty ke skále (vruty k výdřevě a pod.). Nýty jsou nejlepší z imbusu 12 x 70, který se navrtá, nařízne po konec závitu. Jako klín slouží nástřelový hřebík.

Pojízdná část:

Jezdec - je nejdůležitější součást. Rozměrově se musí přizpůsobit tvaru a váze zavěšené putny. Vše je patrné z obrázku. Průměr koleček je optimální, menší kolečka hůře přejíždějí spoje a sváry, větší naopak zachycují o úchytky. Rovněž i rozteč os kol je optimální. Menší rozteč způsobuje vratkost a kvedlání putny za jízdy, větší naopak horší průjezd točkami a větší tření a páčení. Důležité jsou přítlačné válečky pod kolejnicí, při ohybech "do vrtule" stačí pouze přední váleček. Tažné lano je uchyceno v těžišti jezdce, pokud možno s nejmenším množstvím spojovacích prvků (pouze karabina WALTER se zámkem vydrží vše).

Putna - je válcovitého tvaru s oválnou základnou (80 litrů), z 1,5 mm plechu. Zasunutá pomocí kolejniček z profilu "L" 10 x 10 mm do jezdce, zcela volně bez zajištění. Zajištěna je vlastní vahou (při vodorovném transportu je třeba pojišťovací trn). Je dobré si připravit i náhradní, bláto se z ní špatně vysypává.

Tažná část:

Vrátek - vzhledem k značné hloubce, téměř vertikálnímu sklonu a efektivnosti těžby jsme přistoupili k motorickému pohonu. Po neúspěších s ručním vrátkem, s vrátkem udělaným z nepojízdného skútru, jsme zapůjčili stavební vrátek o 1,5 kW a nosnosti 350 kg. Vrátek je přišroubován na dřevěném pódiu a není nijak zatížen. Nad ním je namontován mechanický a pro jistotu ještě elektromagnetický vypínač. Dojde-li k zaseknutí jezde, vrátek sám sebe přitáhne a vypínače vypnou motor.

Tažné lano má průměr 7mm, probíhá přes kladku, která je odpérována pomocí 4m dlouhé traverzy 50 x 70 a dvou trubek. Pérování kompenzuje tření a nárazy jezdce po nosníku. Tažné lano je na kritických místech podloženo válečky z vyřazeného dopravníku. Třecí místa se po chvíli samy projeví vyšoupáním járků do stěn. Nejhorší je tření o kovové hrany.

Ovládání vrátku je na 24 V ze dvou míst. Pro snadnější manipulaci obousměrně z obou konců lanovky s tím, že jeden ovládající nezasahuje do manipulace na druhém konci.

Vysypávání lze provést velice elegantně. Konec nosníku se vyvede do vodorovna, kde je zarážka o kterou se jezdec zastaví. Setrvačností se putna sama vysune a dopadne kamkoliv. Třeba do koleček nebo na vyvážku.

Rovněž i nakládání lze provést rychle několika menšími kbelíky přesypáním, nebo najetím jezdce zespodu do naložené putny. To musí být spodní část vyvedená víceméně svisle.

Na nosník se dají přidělat různé vyhýbky, táhla a točny a vůbec se dá zdokonalit, což pochopitelně již zvládne každý sebevědomý a šikovný jeskyňář.

Pokud máte o náš systém zájem, lze si jej prohlédnout přímo v akci na Sloupských Vintokách. rádi jej předvedeme všem zájemcům. Přeji mnoho zdaru v badání při aplikaci naší lanovky.

Franci Musil jun. a
Pustožlebská skupina

Objev jeskyň Demänov- ských ...

Vážení čtenáři, i v dnešním čísle našeho časopisu pokračujeme s přetiskováním vybraných kapitol - článků RUDOLFA TĚSNOHLÍDKA z let 1921 až 1926, jak byly uvedeny v knize Demänová, vydané v roce 1926.

Výzkumy v Moravském Krasu daly v posledních letech minulého století vznik hojným pracovním družinám, jejichž členové nešetřili času, námahy, ani zdraví; neptali se, v čí prospěch robotují, nikdo neuvažoval, co bude z jejich usilovného snažení za nějakých deset, dvacet roků. Svorně dřeli a svorně závodili, mezi jejich jednotlivými příslušníky nebylo řevnivosti politické, stavovské ani národnostní, ale každá skupina byla smrtelně zárlivá na svůj úsek, který si zvolila buď sama nebo který jí určila náhoda či záliba vůdčí osobnosti. Zmocnila se jich horečka zlatokopů, ale místo bohatství ukazovala jim někde v budoucí dálce třept slávy. Chodili mezi námi jako náměsíčníci a my se lekali i štítili jejich churavosti. S útrpností jsme na ně hleděli, když jsme je spatřili pod stromy lesa v některém zapadlém žlebu, jak se zamazaní jeskynním blátem vyhřívají u svých divošských ohniček. Ježto junáctví bylo u nás tenkrát jev neznámý, přirovnávali je přátelé, ušetření jejich opojení, k cikánům. Modle krasové sloužil nadšeně a s divošským fanatismem mladý básník stejně jako reportér denního listu, učenec i mladičský technik, německý nacionál i sokolský borec. Válečné a pozdější události je rozehnaly, jména většiny z nich upadla do propasti nepaměti. Vystřízlivěly zůstalo rozhořčení a vztek na bludy mladosti i ostych za jejich zlaté opojení. Jenom jedno jméno přečkalo ostatní, vyplynulo z bouřlivých příbojů polemik, aby bylo vyslovováno nenávisťně někdejšími zbožňovateli a aby bylo vyvoláváno průvodci turistů jako mueziny i dnes, když místo mraveniště zlatokopů hledíme poněkud ochladle na průmyslový závod, který zpracovává denně sta a tisíce návštěvníků okolí Macochy. Nadchne však časem hochy tak, jak kdysi kniha o náčelníku Vinetouovi.

Zaslechl jsem v dobách zlatého opojení i jméno učitele Aloisa Krále. Říkalo se o něm, že je poctivý dobrák a člověk až otrocky oddaný. Doprovázel proslulého badatele při provádění úkolů zvlášť choulostivých, jméno jeho se tajemně uvádělo ve spojitosti s nálezem nádob člověka předpotopního ve slují v Úzké i s výpravou na Popovo polje v Hercegovině do světoznámé jeskyně Vjeternice. Časem upadlo všechno v zapomnění a po drahé době, když jsem jméno Královo znovu četl, nedovedl jsem se na ně upamatovat. Jménem tím byla podepsána novinářská zpráva, kterou jsem v polovici srpna 1921 našel v sousedství redakčního koše v "Lidových Novinách". Zajímala mne po návratu z dovolené zřejmě víc než mého předchůdce, jenž ji odložil. V několika vzrušených řádkách propletených zkratkami oznamovala nález rozlehlých krápníkových jeskyní pod Nízkými Tatrami a vybavila mi z paměti vzpomínku na přeludný obrys horského hřebene u Liptovského Sv. Mikuláše. Už jsem ji však také odkládal, když čirou náhodou přišel do redakce proslulý krasový badatel dr. Absolon. Zvědavost mi nedala dobře dělat,

otázal jsem se ho, kdo je Král a lze-li mu věřit.

"Král? Jak bych neznal krále? Je citován v naší literatuře," tak nějak zněla odpověď. "Píše-li vám něco, je to jistě desetkrát větší, protože Král je poctivý chlap a nikdy nepřehání."

Odpoledne vyšla v listě zpráva o objevu nových jeskyní Demánovských a dr. Absolon byl mimoděk jejich spoluobjevitel, neboť bez něho by se to nebylo stalo. Zpráva byla mi nejasná a neurčitá jako podzimní mlhy, podněcovala vlastní mou zvědavost a dychtivě jsem proto vyčkával, kdy bude doplněna podrobným popisem odkrytého jeskynního bludiště. Čekání bylo marné, i pokoušel jsem se, abych si představil širokou klenbu skal, jak visí nízko nad bouřlivou řekou; až jsem na zprávu pozapomněl. Teprve za několik neděl došel druhý list. Sdělil jsem obsah jeho s drem Absolonem telefonicky a měl jsem dojem, že ho to nikterak netěší; já naopak pociťoval uspokojení, že "Lidové Noviny" předstihly opět jiné listy. Domníval jsem se, že můj úkol v té věci je ukončen, a soudil jsem, že o jeskyních už neuslyším. Opět po nějaké době objevila se ve všech listech úřední zpráva o velkolepých prostorách bludiště demánovského. Oddechl jsem si spokojeně, poněvadž podle mého úsudku bylo to tak nejlépe odbyto. Trošku mne potěšilo, že objev není nepatrná epizoda, když mu věnuje pozornost úřední zpravodajství.

Jednoho říjnového rána, když se pranic nedělo, vkročil do redakce plachý, venkovský člověk, shodil v koutě s ramen vyprázdňený batoh, otřel si čelo a ptal se po vedoucím redaktorovi. Byl poslán za odpovědným redaktorem drem Šelepou. Byl jsem právě na odchodu a k rozmluvě onoho venkovana s odpovědným redaktorem byl přizván básník Adolf Veselý. Zatím se zjistilo, že zprávu, o kterou běželo, dal do tisku někdo jiný. Vzápětí byl jsem představen učitel Aloisu Královi a překvapen dotazem, nejel-li bych si s ním prohlédnout nové jeskyně. Připomínka, že jsem vlastně doma v Moravském krasu, rozhodla a já slíbil, že přijedu určitě za týden. Až mne ten slib zamrzl. Zdál se mi hodně lehkovážným. Host si přehodil uspokojeně batoh na ramena a odcházel plaše, jak přišel.

Lhůta, kterou jsem si vymínil, utíkala překotně. Majednou octli jsme se ve shonu vzrušujících událostí: bývalý císař se vrátil do Maďarska a předvíдалa se mobilisace. Proto jsem doufal, že bude ode mne odňat kalich hořkosti. Naděje se nespínily. Večer jsem přijel z dědiny, kde jsem bydlel, abych počkal v Brně na bratislavský rychlík, a psal jsem v redakci povídku pro feuilleton. Nikdy mi nebyla cesta tak protivná jako tenkrát. Ale ani rychlík jsem nezmeškal, poněvadž byl o chvíli opožděn. V poledne vyhlížel jsem

jíž od Strčna své milé hory. Stkvěly se prvním sněhem, den byl slunný a zářivý a za Liptovskou Teplou se zvedl nad obzorem markantní zjev hory Poludnice. V Liptovském Sv. Mikuláši nikdo nečekal. Zchytralý klučík - Šrámko se jmenoval - nesl mi kufřík a vedl mne důkladnou oklikou k budově státní lidové školy. V ulicích se leskly kaluže z roztaveného sněhu, crčelo s okapů a připadal jsem si jak žebrák, čekaje na chodbě školní na konec vyučování. I potom ve sborovně mezi honosivými skříněmi maďarských knih, kde bydlel učitel Král, byl jsem stále stísněn, když chvatně končil přípravy k cestě do doliny. Mnoho o ní nehovořil a zmocňovalo se mne zklamání. Byl jsem si jist, že jsem přijel nadarmo. Rozpomínal jsem se na lesy a žleby našeho Krasu, rozpomínal jsem se na jeho stezky a blízkost města a neposlouchal jsem slov svého hostitele. Tak jsme se vydali k horám, když se slunce nížilo k západu, v tu hodinu byl vzduch jiskřivě průzračný, sněhový poprašek svítil na návrších kolem města. Váh běžel vesele, jak jsme přecházeli dřevěný most vrbický. Za ním vynořily se nad sněhovými mračny Vysoké Tatry. Kriváň zaplanul jako plamen svíce, bokem vystoupil Choč vedle hřbetů Liptovských Hol. Šlo se těžce, bláto se lepilo na obuv a ostrý, horský vzduch působil opojivě. Slunce padlo za věnec hor, když jsme dorazili do tichého Ploštína. Pradleny byly tlouky do prádla na potoce, dědina se hromadně chystala k úklidu, páchla kouřem a ovčínou, prostředkem bylo se třeba brodit blátivou záplavou. Za chvíli na táhlém chlumu pastvin jsem přestal litovat. Každým krokem šly nám hory vstříc, dole vpravo se táhl stříbrný proužek tajemné řeky, za ním se jak hnízdo kuřat rozkládala vesnice Demánová, brána doliny se otevírala vábně a na lesní stezce u tří studniček vystoupily nad smrčínou po prvé bílé vápencové útesy. Pak v soumraku ustavičně houstnoucím vyběhl nám naproti horárův bílý, chundelatý pes. Jeho radostný štěkot zanikal v hukotu řeky, z jejichž vln se ozýval hlasitý smích a usedavý pláč, bouřlivá směs radosti a hněvu nad hlubokým pokořením. Spěchala odtud po trýznivé pouti v odvěkých temnotách. Tři jména má tato plačící i zpívající řeka, v horním toku zvou ji Lúčankou, pod vyvěráním mezi lukami Demánovkou a než potřísněná odpadky koželužskými vpadá do Váhu, nazývá se Palúčankou. Její charakter je bouřlivě měnivý jako nesčetné prostory, kde přijímá hojně přítoky, tu potoky bohaté vodou, tam zase nepatrné, vláskovitě ručeje.

Na druhém břehu se zakmitalo světélko. Pod rozložitým, přívětivě rozvětveným stromem jsem rozeznal stavení podobné pohádkové chaloupce na kuří nožce. Chýlilo se na bok pod svahem, rozdrchaná střecha se schovávala pod ochrannou korunu stromu, dřevěné stěny byly vybouleny jak na spadnutí. V otevřených dveřích stál snědý mladík: Adam Mišura, syn paní horárky, společník Králův na prvních výzkumných výpravách, hleděl zvědavě a ochotně nás vítal do stavení. Zavedl nás do

nízké jízbíčky, která čpěla ztuchlinou a sýrem. Usedli jsme na širokou lavici s vyřezávaným opěradlem podle bečky s brynzou. Dveře byly pořád dokořán, hluk vln otřásal vlhkým ovzduším, mráz čísel dovnitř, kde mžikalo slabé světlo karbídky. Tu jsme si oddechli po bystrém pochodu a převlékali se k sestupu a mráz pronikal do kostí. Za stěnou chrochtalo znepokojené prasátko a chvílkami se pokoušelo, aby nakouklo skulinou mezi deskami do jízby. Horárka se ostýchavě vyhýbala neznámému cizinci. Nelze se diviti, odvykla-li v svých vdovských letech na samotě skoro docela světu.

Byl pozdní večer, spíše již noc, když jsme se vydali dále. V jasné záři měsíce vystupovaly po obou stranách z obruby smrčín sinělé útesy, mračné masky stěn, portály jeskyň položených vysoko nade dnem údolí, sníh se svítil až u lemu oblohy, před námi splývaly vrcholy Ľumbirského předhoří Chopku a Chabence s lehkými mračny, jež vytrvale putovala za jejich zářivé hřbety, dýchal jsem dychtivě omračující pocit syrové, mlčící divočiny, vnímal jsem velikost pustiny vanoucí vstříc z kamenných polí. Minuli jsme výše druhou horárnu, za ní opuštěný, vydrancovaný domek, někde vlevo umikal náhle hláhol vod, vpravo šeptal jak ze sna jakýsi tenký pramínek. Pod kamenitou cestou uviděl jsem potom suché řečiště. Vyhlíželo odumřele jak osleplé oko. Bez vysvětlení svého průvodce byl bych uhodl, že je to řečiště, kterým se valivá zbytek vod, jichž nepohltil ponor. Nikde nebylo živoucího hlasu, nebylo tu zvěře ani člověka, šli jsme krajem, kde zkameněl jak po doteku čarovného proutku veškeren život. Přešli jsme po balvanech odumřelé řečiště a stanuli jsme v zátočině u převislé stěny. Král přiklekl u černého otvoru, otevřel zámek, kterým byly spjaty dvě silné železné tyče, jež uzavíraly onu ponorou puklinu. Zdálo se mi, že odmyká dveře žalářní kobky. Odložili jsme zavazadla, vydechli, rozhlédl jsem se, jak na rozloučenou, po údolí zalitém měsíční mírnou září a spustil jsem se za Králem do těsniny, jež upomínala na hrob a z které skutečně vál chlad hrobový.

Skála se dotkla hlavy. Bylo třeba přisednouti, skrčiti se, aby se bylo lze provléknouti do jícnu hory. Po několika tápavých krocích, když se rozhořelo světlo lampy, spatřil jsem ještě cípek nebe.

Zavazadla byla vtažena do malé kotlinky, kde jsme měli tolik místa, že jsme se tam mohli oba sméstnat, a hned soukali jsme se po balvanech vzhůru. Cítil jsem, že mi skála tíhou stiská krk. Světélko a tma se mi vmetávaly šilným tancem do očí. Ticho bylo zde mnohem hlubší než v pusté dolině napovrchu. Náhle však odněkud zdola zazněl těžkomyslný, zoufale naříkavý hlas, tisíce strun tam zaštkalo nesmírně jemným vzlykem, zástup panen tam zabědoval a dunivá hrozba mužského basu mu odpovídala, to zahovořily podzemní vody. Poslušně jsme je následovali.

Přesně za dvanáct hodin nás opět propustily ze své tajemné říše. Přišel jsem s

nedůvěrou a odcházel jsem ohromený. Když jsme o půlnoci stáli sami dva na rozcestí podzemních cest pod drtivou nesmírností skalní klenby a můj průvodce mi oznamoval, že teď teprve vejde do síní pravých zázraků, tu takřka jsa již zdrcen dojmy, ztrnul jsem strachem, nezšlel-li objevitel Demänovských jeskyň z hrůz, velebností a nádhery podzemí. Viděl jsem, že bych se nikdy sám odtud nedostal, strach přeletěl ve vteřině nade mnou a klidně jsem se dal vésti, kam až byly jeskyně bez nebezpečí dostupné.

Před úsvitem jsme se zastavili na zpáteční cestě u Vyvěračky, kde se voda, duníc pod mocnou klenbou, navrácí na povrch zemský. Potkali jsme člověka, jenž vyděšeně spěchal pro pomoc a sděloval s námi stýskavě, že v jedné horárně se stal zločin a že mnoho nechybělo do rodinné vraždy. Zastavili jsme se zase v horárně Mišurovů a zase jsme si v otevřené jizbě chaloupky na kuří nožce odpočinuli za jitřního mrazu. V Ploštíně potkávali nás vesničané a šedivý, kalný den zimní. Znavený a vysílený, v šatech rozervaných a promáčených, vešel jsem do školní sborovny právě ve chvíli, kdy mého průvodce volal zvonek do třídy. Utichl šum dětských hlasů, svět opět poodstoupil a tak počal jsem psát svůj první článek o Demänově.

NOVÁ PERLA SLOVENSKA

Český učitel, exponovaný rok na státní lidové škole v Liptovském Sv. Mikuláši, prostý, skromný člověk, doposud krom několika odborníků veřejnosti neznámý, našel přírodní poklad neocenitelné krásy a bohatství, takový poklad, že jej lze bez obavy nazvat perlou Slovenska. Přijel jsem nevěřící a pochybovačný, ale po návratu z doliny Demänovské pověděl jsem po všem, co jsem tam zažil v hlubinách hor minulé noci, své dojmy dlouhým povzdechem: "Škoda, že není Hviezdoslav mlád a zdrav, poněvadž jen on nám Slovákům a nám Čechům mohl by říci, co tu bylo nalezeno. Je to možné vyslovit jen hymnou jeho vzletu!"

Pouhý povzdech! A přece mohl by se zdátí přepínáním, z kterého já sám předtím v duchu vinil nálezce oné perly Slovenska. Teď, jak on sám, jsem si jeho věci až příliš jist. Děkuji osudu za vzácný dar, za těch dvanáct hodin, jež jsem v chvatu a bez oddechu jako první novinář ztrávil v jeskyních Demänovských, ještě neupravených, a že jsem je spatřil v původním, nedotčeném stavu. Není prostě možné ubránit se hymnickým slovům, neboť jsem dlel v chrámě, který si sám Tvůrce zbudoval a kde číré kapky vodní, čisté jak slzy, tkají věčnou přízi jeho smu.

Bylo vysloveno mínění, že Moravský Kras je objevem Aloisa Krále překonán. On jako rodák onoho kraje nevyslovil mínění toho snad nikdy. Neváhám ani vteřiny, abych potvrdil, že všechno, co bylo objeveno v bludišti Punkvíně kol Macochy, zdá se mi dnes dětskou hračkou, srovnám-li to se zázraky podsvětí v dolině

Demänovské, a pevně spoléhám, že úsudek odborníků bude souhlasný.

Již v roce 1913 upoutal zdejší vápencový útvar pozornost učitele Krále, jenž pomáhal dříve ve výzkumech v rodném kraji. Válka mu zabránila, aby se pokusil o výzkumy pod Tatrami, a je štěstí, že jeskyně nebyly objeveny za vlády maďarské. V říjnu 1921 dostal se Král natrvalo do Liptovského Sv. Mikuláše a zahájil ihned přípravu k dílu, jehož dosahu neznal, v hlubokém údolí pod předhůřím Ďumbíru je odedávna známá, napolo zničená jeskyně Ledová, pak jeskyně zvaná Okno, avšak co se týče vlastního bludiště, neměl nikdo potuchy, co se v něm skrývá. V srpnu poslal Král první zprávy o velkém objevu, ač to byly jen počátky. V září měl na nové výpravě netušený úspěch. Tehdy odhalil nádherné spodní patro, jež jsem s ním nyní prošel. Pracoval vytrvale a neohroženě a usiloval, seč byl, aby svému objevu získal pochopení. Šlo to ztuhla a zvolna a ještě hůře bylo s lopotou takřka nádenickou, která ho vítala v nitru hor. Neměl ani nejnutnějšího nářadí, neměl potřebných přístrojů a marně prosil svých přátel a známých, aby mu je půjčili. Byl důsledně odmítán. Pomocníky byla mu zprvu družina skautů a někteří slovenští inteligenti, kteří si brzy uvědomili cenu vzácného nálezů, zejména byl to inspektor Jánoška, známý propagátor tatranské turistiky. To bylo také dosud všechno, ač každému laikovi je zřejmé, co znamená epochální objev v poněkud blízkosti Štrbského Plesa a Vysokých Tater, navštěvovaných hojně cizinci.

Měl jsem nyní možnost, abych se přesvědčil za vedení Krále, že nádherná tatranského podsvětí předstihuje nad jakékoli představy. Za krásného zimního večera došli jsme do doliny. Měsíc vycházel nad zasneženým krajem, když jsme se provlékali do chodby opuštěného řečiště. Sestupovali jsme, já s pochybnostmi, on klidný, mlčenlivý a jistý, krkolomnou stezkou do mohutných prostor, klenoucích se nad prudkým tokem Demänovky. Ponuré skály se nad námi tyčí rozsáhlými dómami, jichž nelze spočítat a jež se rozvětvují chodbami mnohdy úzkými, těsnými, plnými nebezpečí, ve dvě patra. Prošli jsme nejprve horní patro.

Jsou to chrámy pochmurné, divoké krásy. Zdá se nám, že příroda, nespokojená svým dílem, sama je zase rozmetala a počala znovu svůj kouzelný úkol. Balvany velké jak zřícené domy věží se tu, jak by je rozházely kyklopské ruce, a zpod nich pronikají polámané stromy krápníků na důkaz, co zde bylo zničeno. Na troskách, jež se místy podobají pralesu vyvrácenému vichrem, se třeptí spousty stalagmitů vyrůstajících z předchůdců mrtvých a napolo pohřbených. Naše lampy nepostačují, aby osvětlily věčnou tmu, kde balvany visí nad srázy a propastmi, zdánlivě lehce jsouce o sebe opřeny, jak je naházely do hlubin dávno, nepamětné věky. Konečně staneme v dómě tak úžasné krásy, že trneme hrůzou. Vrchol klenby se tratí v nedohledném soumraku, stěny klesají téměř kolmo, avšak nad nimi se stkvějí směle

galerie, k nimž se smí odvážiti jen smělý lezec.

Co jsme viděli v patře horním, je pouze slib toho, co najdeme v dolním. Po kamenném přírodním mostě jsme překročili vodopád zelené řeky, pak ji překrojujeme ještě třikrát po nakupených balvanech a blížíme se k dómu, kde se člověku tají dech nad krásou podzemí. Na nezapomenutelnou podívanou připraví nás bělostné hrozny po stěnách chodby a stalagmitové palice krvavě rudé barvy. Vcházíme, přichystaní na překvapení, do prvního, ale překvapení je tak mocné, že umlkají slova i myšlenky. Jako ohromný koberec z kožíšiny ledního medvěda je tu rozprostřen splav zkamenělé pěny. Jdeme po ztuhlé hladině sněhových okvětí, v nichž se pramení drobnou studánky. Je to stříbro a jas, jsou to hlavice nespočetných květáků, vypěstované čarodějem. Jsme nuceni, abychom kráčeli po nich jako po poli.

Vkročíme do dómu, kde příroda neměla podobných koberců a proto na jejích dno uložila jezírka zlatá a stříbrná. Pod vodou tichou a bez hnutí se zrcadlí něžná hra oblaků a nebeských beránků, jako by byla utuhla ve vložkách sněhu. Je to tkáň, jež jinde, kde jezírko již vyschlo, vytváří kučeravé podušky, křehké a oslňující leskem malounkých krystalků. Tu lze pozorovati, jak vypadají základy stalagmitových pilířů. U jednoho jezírka si víla říše podzemní postavila nádhernou červenou vázu a z jejích útlých prstíků padají neustále krůpěje do hrdla kamenného kalichu, jakých později uvidíme na tucty. Zlomky stalagmitových pňů obrůstají jemné květiny a keřiky. Vodopád zkameněl v jiném dómě a postavy roztomilých rokokových dam na balkonech shlíží na nás. Zastavujeme se u jiného zázraku tohoto sídla přírody - vladařky. Nad síňkou visí dvě bílé záclony a mezi ně si paní domu položila závěs temně šedý, téměř černý.

Z chodby slyšíme už - patrně z hudebního salonu - tajemnou hudbu pramenů. Staneme u modrozeleného jezírka. Břehy jeho krásí druzy křišťálu tak jemné, že se rozpadají vniveč, vylovíte-li je nešetrným dotekem. Vedle mizí jezírko sněhobílého dna v záseři nížících se skal, a tu poznáváme, to že ono hovoří měkce s krůpějemi, jež dopadají na jeho hladinu. Některá, jež povstává snad týdně, ba měsíce, dopadá hlubokým vzlykem, jiná, neposedná, zatryluje si a skočí do vody a takto zpívají bez ustání v svém zpěvném skonu. V jiné síni zařídila si vladařka skal věčné hodiny. Slyšíte stále jejich odměřené tik tak: měří jistě čas už od těch dob, kdy nebylo člověka na tváři země.

Plazíme se po okraji propasti a šípka dlaně nás dělí od pádu do tůní, v nichž se řeka pozastavila, stěny hladké a lesklé dusí svit našich lamp a budí v nás pocit lidské nepatrnosti. Je nám asi, jako bychom nahlédli oknem do obrovské skalní věže, v které všecko tone v temnotách, ale vtom letí jasně jiskřivá kapka, tak dlouho letí, že ji snadno můžeme pozorovati, s černé klenby k nám, aby zanikla

kdesi hluboko roztržena jsouc o tvrdý kámen. Vzpomínáme v té chvíli slovenského hrdiny letce. Je nemožné, aby tento dóm nebyl nazván Stefánikovým, bude-li se jednou celé bludiště nazývat Chrám Svobody na památku společné práce Čechů a Slováků.

Jdeme dále, ale zase lze prohlédnouti si jen zběžně dóm za dómem, chceme-li ráno odtud vyjít. Kráčíme a chvílemi se plazíme podél balustrád, jejichž mřížoví je sroubeno střídavě ze stalaktitů bílých a oranžových stalagmitů voskově žlutých a žhavě brunátných. Tyčí se cypřiše, pagody, sloupy, visí závěsy a záclony z mohutných zlatých řas a hned opět z tenoučkých kraječek. Krása nezná zde mezí a nezná možností ani nemožností. Ocítáme se v dómě kulihráškově. V studánkách a důlečcích jsou přehrášle hrášků povstalých z krystalů, jimž pád kapek nedovoluje, aby spočinuly, a ustavičně je hladí a obrušuje, až se lesknou a svítí jak perly. Jinde na dně jezírka spatříme v mělkých misečkách růžence kuliček a některé jsou volné, nepřitmelené, jako by tam o ně před naším příchodem hráli pidimužici. Opět jinde ohromná zhroucená plotna, která byla podklad vznikajících krápníků, zaznívá při letném doteku jak obří gong. Oko často neví, kam dříve hledět, sluch se rozpakuje, čemu dříve naslouchat. Jsme pod kamenným paloukem, na kterém zbyla dvoumetrová kupa celá růžová, a vedle ní visí chrlíč podobný koření stromu. Stále prameny crčí z jeho výhonků jak z okapu, co pod srázem úzkou štěrbinou hučí řeka jak po peřejích.

Za minutu jsme opět v podzemní idyle, hle, jezírko má zlaté dno a zlatě rudé lekniny plují po něm a břeh i květy jsou obroubeny stříbrnou třásní. Vedlejší jezírko kruhovitě se rozdělilo v šestnáct rybníčků a v něm jsou rozhozeny lastury kolem chýše, jaké si člověk stavěl v dobách obydlí kolových, ba na střeše zbyl ještě věchýtek slámy a chaloupka pluje na sněžné kře, stropy dómu se podobají haluzím zasněženého háje a pod ním se vlní bílé a rudé slapy. Dóm oddělují mohutné pilíře od dalších prostor.

Mijíme jeden z nich a nepřesahujeme svou výškou ani jeho podstavce. Dřík jeho je pravidelně rýhován a krápníky tvoří onu ozdobnou hlavici. Obrovský netopýr rozevřel křídla v jiném dómě až pod klenbou a ze stébel krápníkových prší na něj stále jemná rosa. Není lze spočítati všech těch dómu studánek, dómu jezírek, dómu trosek a vyvrácených palem, jak je nazýváme prozatím podle význačných útvarů.

Kolem půlnoci se zastavujeme nad propastnou štěrbinou, jež stále více úží naši cestu. Trs rudých krápníků je nad ní zavěšen jak zvonový cimbál na zvonici. Můj průvodce zvedá úlomek bílého stalagmitu a udeří jím o kraj krápníků. Hluboký mohutný hlas letí vzhůru i dolů do neznáma, kde dlouho hřmí ozvěna, jako bys rozhoupal centýřové zvony sváteční. A tak vyzváníme si půlnoční poledne úchvatným chorálem skal.

Splháme asi deset minut po srážném svahu stalagmitové vlny a v přístropí otvírá

se nám náhle pohled k stupňům klenotnice. Vystupujeme po tomto neposkvrněném schodišti, které je uzavřeno řadou nachových soch. Vcházíme a za oltářem. Či chcete-li za ložem s nebesy, až oči přecházejí, svítí vstříc strop, země a stěny poseté směsicí krápníků a krápníčků. Není tu místo pro prostého jejich snítek, větviček, plodů a květů, co bys prst položil. Jsou tu řetízky, jehlice, náhrdelníky; a šperky obtížily strop, že jich neunesl. Nadbytek opadal a leží po zemi jako jehličí v lese, většinou však jsou znovu přitmeleny všechny ty blýskavé cetky, aby svatokrádežná ruka neodnesla klenotů.

Pouť naše končí nad propastí, kterou Král nazývá Dantovým Peklem. Černo se hloubí pod námi i nad námi a dole bouří proud. Jako na stráží tam stojí na hrotu ostrohu obrovský pilíř, jehož pata je vyzdobena listy pozavilými jak povadlým věncem. Naproti, neselže-li odvahy na pavlánu nad propastí, uvidíš, jak se tam tyčí jeho soupeř, jehož výšku odhadujeme na patnáct metrů, ještě okázalejší krásou a rozměry, dojista největší stalagmotalaktit střední Evropy.

Zrak nestačí vnímat krásy tajemného světa a jeho kamenějšího života, v němž se snoubí vody a kámen a v němž se člověk cítí tak nepatrným, že závidí málem krápně, která ani své vteřinky nežije nadarmo. Štká i směje se v svém zániku, je-li obětována společnému dílu. Ostatně nalézáme zde též obraz a symbol toho souhrnného shonu a píle: úl s dokonalými plástvemi, jimž chybí již jen med podzemních květů a roj pracovníků.

Krásy, jež vzrůstala za každým naším krokem, nedopřála nám, abychom se zastavili. Ostré hrany vybroušených škrápů pořezaly mi prsty i šat. Závrať mne jímala na pokraji propastných prohlubín, nejistě jsem se šplhal za svým průvodcem a jistě jsme vzbudil jeho úsměv. Kolikrát jsme lezli pracně po jedné straně balvanu jak mouchy po skle, abychom se na straně druhé spouštěli zase do stejné úrovně. Tři čtvrti hodiny jsme potřebovali, než jsme obešli jediný hlavní dóm bludiště. K ránu jsem zatoužil po venkovním vzduchu, že jsem se přímo potácel úzkou chodbou vstupní, kde nám usnadňovaly cestu kusy dřev položené do rozpuklin a primitivní žebříčky jak pro slepice. Nedbal jsem již ani toho, že jeden chybný krok by byl znamenal pád do neviděné tůně a jistou smrt na břitkých hranách kamene. Člověk by jimi byl býval rozčtvrcen, než by dopadl do hloubky.

Konečně, konečně blednou nad námi opět hvězdy a mizejí, nad úvalem vystává ostříbřený Dumbir. Řeka s rachotem proudí z tísnivého hrdla stěny. Dávno již opustila nádherné, obloukové portály, které jí sklenula hora vysoko v útesech. Podíváme se ještě na ni pohledem na rozloučenou, jak uhýbá pod několika zavlečenými kmeny jedlí. Jsme šťastní, jak bývá člověk vždy po poznání velké a dobré pravdy. Můj průvodce je znaven a umdlen, vždyť už tak mnoho nocí probděl nad olbřímí knihou psanou do desek skal, aby ji rozluštil. Nalezl k ní klíč, porozuměl jí a

nyní bude otevřena světu. Bylo mi dovoleno nahlédnouti do ní, ale popsat ji a opakovati stručný její obsah - to by byl také zázrak. Nedovedu toho.

Za pár dní vejdou lidé do úzké skalní šíje, aby upravili cestu všem, kdo zatouží spatřit poklad, novu perlu Slovenska. Běda odvážlivci, který by se tam odvážil před úpravou sám. Smrt čeká v propastech a labyrintech, co nad hlavou kvete kamenná, oslnivá nádhera.

Počátek Žebroty

Idealismus a pošetilost jsou nelegitimní sourozenci. V jejich žilách koluje napolovic společná krev. Dostalo se mi o tom poučení ve svatomikulášské škole.

Před obvyklou přestávkou o desáté hodině vešli do sborovny, kde jsem se choulil s příčin viditelných, aby byly neviditelné, pod promoklou pláštěnkou, dva noví interese: zástupce velkého peněžního ústavu slovenského a zástupce velké pražské firmy, jež počítala s jistotou, že bude zařizovati osvětlení jeskyň. Přáli si, aby je objevitel ihned dovedl do doliny a ukázal jim své objevy. Král byl zřejmě stísněn. Obával se jednak, aby nepředstihl rozhodnutí úřadů a nepoškodil státu, jednak se rozpákoval požádat, aby směl ukončiti vyučování o chvíli dříve. Vždyť svým výzkumným pracím věnoval hlavně noci. Obvykle odcházel i dvakrát týdně večer do jeskyň a ráno se vracel s úsvitem nechtěje poškozovati školy. Není třeba vysvětlovati, jaký to mělo vliv na jeho zdravotní stav. Mimo to neměl bytu a byl odloučen od rodiny. Ale oba ti pánové naléhali, poukazující, že musí vykonati své poslání podle příkazu představených, a po výčitkách dosti trpkých vymohl si, tentokrát prý však naposled, souhlas, aby směl pustiti žactvo domů před dvanáctou. Venku lilo, země a obloha byly stejně šedivé. Představil jsem si cestu do hor a bylo mi líto všech tří odcházejících. Otázka úpravy a zpřístupnění Demánovských jeskyň však zrála k rychlému řešení. Nabízel se slušný kapitál za přijatelných podmínek, nabízeli se podnikatelé a vlastníci pozemků nad jeskyněmi pokládali všechny ty úkazy za nehoráznou českou hloupost. Kdyby jim byl někdo v tu chvíli nabídl za jejich nároky pár bot, byli by možná přijali.

Spěchal jsem na poštu, abych otelefonoval svůj článek.

"Mělza," zněla odpověď ochotné dány, jež mi vysvětlovala, že po čas mobilisace jsou dovoleny hovory jen s povolením župního úřadu. Tu mne v nedočkavosti napadla neblahá myšlenka poslati telegram, který se stal bezděčně osudnou pohromou pro perlu Slovenska a počátkem Žebroty bez konce.

"Veškeré posavadní zprávy," sděloval jsem telegramem, "o objevu velkolepých krápníkových jeskyň v dolině Demánovské pod Dumbírem, jižně od lípt. Sv. Mikuláše, se úplně potvrzují. Nově objevený a posud jen

zčásti poznáný svět krápníkový předstihuje svou krásou a rozmanitostí nad bludiště Punkvino v Moravském Krasu. Mesčetné dómy, v nichž třpytí se zlatá jezírka a studánky, kde táhnou se po stěnách bělostné záclony a kamenné vodopády, tvoří dvě patra nad divokým tokem řeky Demánovky, vyvěrající na svazích Ďumbíru. Dómy zdobí obrovské stalagmitové vázy barvy ohnivě rudé a na stropě tkají se krápníky bílé, oranžové a nachové. Větší část tajemného podsvětí čeká teprve na další výzkumy.

Rozsáhlé podzemní krápníkové prostory v srdci Slovenska a v blízkosti Tater přinesou jistě ještě mnoho objevů i vědeckých, ale již dnes jest se starat o to, aby zůstaly majetkem státu a aby práce, které se počinají podnikati proto, aby tento svět divů se učinil přístupným, byly prováděny odborně a účelně. Všechny podmínky pro úpravu cesty překrásným údolím Demánovským jsou tu dány, podzemní prostory jsou dost široké, aby se tu jako v jeskyních postojenských zřídila úzkokolejná trať, spád podzemních vod stačí na zařízení turbin, jež by zásobily celé prostory elektrickým světlem a dodaly dráze hnací síly. Objev tohoto pohádkového světa byl umožněn do značné míry letošním suchem a bude třeba zjistit, pokud přístupnost těchto podzemních prostor by mohla být ztěžována povodněmi. Je třeba rychlé součinnosti nejen vědecké, ale také technické a umělecké. Je třeba hned rozřešit některé zásadní věci týkající se vlastnických práv, ale také všech otázek souvisejících s úpravou přístupu k jeskyním. Památkový referát v Bratislavě, architekt Jurkovič a naši vědci jsou tu stejně voláni k rychlé společné práci. Slovensku a republice přibývá tímto objevem nová krása a div přírody, který upoutá pozornost světa. Jde nyní o to, zajistit rychle tento národní poklad a učinit jej přístupným světu."

Bděl-li člověk nepřetržitě dvě noci, otupí se smysly a zrak především. Zabloudil jsem ddo mlh a zavlekl jsem do nich neprozřetelně, co jsem chtěl uvést na světlo bílého dne. Mnohé se mi zvětšilo, nebezpečí se však zvětšilo samo. "Lidové noviny" v hodinách zimního vzrušení neváhaly otisknouti telegram na čelném místě. Osud mé Demánové byl dlouho zpečetěn. Co jsem přijížděl do Brna, jel již do Lipt. Sv. Mikuláše z Bratislavy šéf vládního komisariátu na ochranu památek. Přispíšil si, aby vykonal, čeho po něm bylo žádáno. Mámaha zástupce banky i pražské firmy byla zbytečná.

Přiznávám se nyní, že jsem hodlal odvrátiti i od Moravského krasu chystané znárodnění, neboť jsem soudil, že podnikovatelé k této akci se vrhnou na čerstvou kořist a že se ukáže, jak stát překoná rájeckého knížete Salma, rovněž se mi přičilo jednání znárodněvatelů, které poháněl zejména značný zisk majitele nejbližšího okolí Macochy. Kladl jsem si stále otázky: proč zrovna zde a proč ne v Adersbašských nebo Teplických skalách? Proč nestavěti hezky od

základu pomník pečlivosti republiky o Liptov, jeden z nejchudších jejích krajů?

Dva lidé ubírali se třetího dne dědinou na prahu Moravského krasu. Déšť a vítr bil jim do tváří, černé jilmy se shýbaly plačice, les se utápěl v kotoučích par. Vypravoval jeden z těch dvou neuvěřitelnou pohádku, viděl nitro hory a politoval svého domovského kraje. Šlo s ním štěstí, zářivý zázrak a blažený úsměv.

Právě v ten čas se dva lidé plahočili strmými chodbami a černými slujemi. Umělec si tvořil přelud zapomínaje na meze působnosti svého úřadu a bohatý chudás ho vodil. První sliboval, že splní svou povinnost. Byl to poctivý slib a ten druhý věřil na slovo. Potřebuje-li přístřeší, zrekviruje se kaštel v dolině, zrekvirují se pozemky na povrchu, nedopustí se, aby byl skácen nazmar jediný strom vedle cesty, aby byl změněn jediný šindel na střeše chaloupky na kuří nožce.

Smutné zprávy si nevybírají
dobu příchodu. Náhle se vy-
noří. Až zatrne.

Ta ze sklonku roku byla pro nás
velmi smutná.

Dne 22.9.1991 zemřel náš velký
přítel a podporovatel poznání
podzemí Dolného vrchu

Jozef Bodnár

z Hrhova ve Slovenském krasu.

Když jsme přijeli na Dolný vrch v r.
1981, tak jsme mu k desátinám
objevili propast. Za vše co pro
poznání Dolného vrchu udělal nese
jeho jméno. A nám, kdo jsme jej
znali bude trvalou vzpomínkou na
dobrého člověka.

Sbohem Jožko...

Vl. Vojř

POVĚSTI AMERIKY

druhá část

Ladislav Lahoda

Pověst o muži

Elektrický vlak se skřípěním kol zastavil na malém venkovském nádraží. Pneumatické dveře zasychly. Na perón se vyhnul dav turistů a zamířil k podchodu.

"Jé, maminko, to je Karlštejn?"

"Držte se pohromadě, proboha, ať nespádnete pod vlak!"

"Ježíšmarjá, já tam zapomněla taškul"

Podstatně důstojněji než turisté, vystoupila z vlaku skupina trempů.

"Se mi zdá, že je tu někdo živý," prohodil Gaučo, jehož tvář byla skryta ve stínu širokého sombrera. "Vemem to přes koleje," rozhodl s nonšalancí šéfa party a vykročil. Ostatní za ním.

Před budovou nádraží stálo modrobílé auto veřejné bezpečnosti a u něho postávali dva příslušníci. Jeden z nich oslovil Gaučovu partu hned, jak se objevila.

"Tak jak, mládenci, na Ameriku?"

Gaučo stiskl rty. Na Ameriku, bludiště opuštěných vápencových lomů nedaleko hradu, kam samozřejmě šli, byl přece vstup zakázán. "Na Ameriku? Kdepák..." protáhl zvolna. "Deme přece na hrad."

"Jo tak na hrad? S nožem a kytarou? Poslyšte, ty lomy jsou nebezpečné, spousta lidí už se tam zabílal"

"My víme šéfe."

"No jen aby. Občanky doufám máte?"

Zatím co se odehrávala tato konverzace, z nádraží vyrazil shluk turistů. Trempům a příslušníkům věnovali sotva letmý pohled. Jen muži v balonovém kabátě, který šel poslední se při spatření uniform rozbušilo srdce. Přidal do kroku aby se vmísl do skupinky před sebou. Když už byl u mostu přes Berounku, letmo se ohlédl. Příslušníci byli stále zaneprázdněni trempy a jeho si vůbec nevšimli. Zhluboka si oddechl. Vyndal z kapsy kus papíru na kterém měl neumělou rukou zakreslený pláněk. Chvilku ho studoval a pak vyrazil. Ještě jednou se mu sevřelo hrdlo: to když musel projít okolo domku u kterého stál další modrobílý automobil a na jehož střeše čněla charakteristická anténa vysílačky.

Slunce pomalu stoupalo, vítr se utišil a začalo se dělat příjemné teplo. Ve chvíli, kdy se muž opatrně rozhlédl a odbočil ze silnice na malou lesní pěšinku, zazvonil na služební VB v Karlštejně telefon. Kriminální ústředna vyhledovala pátrání po pachateli vraždy pravděpodobný popis pachatele: světlý balonový plášť, tmavé kalhoty a pracovní boty. Věk asi 35 let. "To je dneska den," povzdechl si dozorcí a zvedl sluchátko vysílačky.

Muž se mezitím dostal až k malému zarostlému lomu v hlubokém lese. Ještě jednou porovnal místo s ušmudlaným plánkem a rozhlédl se.

Nedaleko něho vedlo do lomu silné konopné lano přivázané ke starému stromu. Pozorně se zaposlouchal do zvuků lesa, ale nic zvláštního neslyšel. Zavěsil se na lano a začal sestupovat. Jeho těžké pracovní boty shazovaly malé lavinky kamení. Asi po patnácti metrech narazil nohama na pevnou zem. Přímě před ním se černal vchod do štoly.

Tohle je tedy ta perfektní skrýš o které mu Fero jednou vyprávěl. Mnohakilometrové bludiště chodeb, kde ho nikdo nikdy nemůže najít. Vytáhl z kapsy baterku, kterou si koupil za poslední peníze, zmáčkl tlačítko a odhodlaně vstoupil do štoly. Temná chodba, podepřená práchnivějícími stojkami se táhla do dálí. Ozvěna vracela zvuk jeho kroků. Po chvíli se chodba rozdvjovala a opět a znovu, dřevěnou výstuž vystřídala betonová klenba. Za zatáčkou se před ním objevilo denní světlo. Opatrně se přiblížil k otvoru. Uviděl další malý lom. Uprostřed okolo ohniště stálo několik kamenných křesel a za nimi neuměle vytesaný totem. U vchodu do štoly ležela hromádka prázdných konzerv a lahví. Konzervy ještě nestačily zrezavět, uvědomil si s radostí. To znamená, že trempové sem stále ještě jezdí. Alespoň bude komu krást konzervy.

Znovu zašel do štoly a pokračoval v prohlídce. Brzy zjistil, že to nebude tak jednoduché. Během hodiny totiž potkal alespoň čtyři skupiny trempů, kteří bloudili po chodbách se svíčkami v rukou. Měl štěstí, podařilo se mu vždy se skrýt v některém výklenku nebo odbočce. Ve svém plášti by tu působil jako pěst naoko, kdyby ho viděli. Uvědomil si, že bude muset ukrást také nějaký přiměřený oblek.

Po vyčerpávající cestě jednou dlouhou chodbou se ocitl u východu do velkého lomu, bohužel asi třicet metrů nade dnem. Ve chvíli kdy se obracel, uslyšel v chodbě hlasy. To je průsvih, uvědomil si. Žádná boční chodba tu nebyla. Rozhlížel se okolo sebe. Těsně u stěny se v zemi zašklebila úzká puklina. Posvítl do ní. Byla sotva dva metry hluboká. Zhasl baterku a namáhavě se začal do pukliny soukat. U dna byla trochu širší. Zatajil dech, když se mu těsně nad hlavou ozvaly kroky a kdosi promluvil. "Tak co, saláti. Neřikal sem, že to stojíš za to?" "Fakt Gaučo, je to parádní lom," pronesl obdivně druhý. "Vypadá to tu jak v Mexiku, co?" přidal se třetí. "Jednou si přineseme špagát a mrknem se tam," ozval se znovu Gaučo. "Takový perfektní místo, a políši by nás chtěli odtud vyhnat," pravil zase ten druhý. "Jdeme znovu na Pusták," rozhodl Gaučo a skřípavé kroky se začaly znovu vzdalovat.

Muž vystrčil hlavu. Zahlédl jen několik temných postav s čadící pochodní, mizících v dálí. Ve chvíli, kdy se opřel nohama aby se vyšvihl zpět do chodby, ucítil, že hlína pod ním povoluje. snažil se zachytit rukama, ale ty mu sklouzly po hladké a vlhké skále. S prudkým zašuměním podlaha pod ním zmizela a on se propadl do prázdna. Nestačil ani vykřiknout leknutím, když dopadl tvrdě na zadek. Na záda mu spadlo několik kamínků a nastalo ticho. Chvilku hmatl okolo sebe až našel baterku, která mu vypadla. Rozsvítil. Podle stropu usoudil, že se propadl do velmi staré štoly. Výdřeva nad ním držela snad jen zázrakem. Sklopil světlo dolů a leknutím nadskočil. U protější stěny seděla tmavá postava a dívala se na něho práznými očními důlky v zeleném obličejí. V hlavě měla díru a v tom co zbylo z pravé ruky držela rezavou pistolí, teď už bez nábojů.

Pověst o Hance

Končil jeden z krásných dnů babího léta. Poslední paprsky slunce zlatily vrcholky strmých skalních stěn. Hluboko dole, v závratné hloubce lomu, který se nazýval Mexiko, skládalo několik trempů suché větve stromů na velkou hromadu. Sem už slunce hezkou chvíli nesvítlo a od jezírka na dně lomu stoupal chlad.

"Hni sebou, Bobel" netrpělivě prohodil Šakal na adresu malého neduživého hochy s ještě menší sekýrkou, který připravoval hranici.

"Dělám co můžu, šenfe, ale ty klády jsou moc silný," odvětil Bob.

"Hej, Grizzly!" zařval Šakal na celé kolo.

Za hromadou dřeva se vztyčil hromotluk, avšak očima nepřestal sledovat Hanku, dalšího člena party, která se přes značnou zimu cachtala v jezírku, samozřejmě jen lehce oblečená.

"Co kdybys přestal čumět a pomohl naštipat dříví!" houknul na něj Šakal.

"No, jo," zahučel hromotluk a pomalým krokem se začal šourat k ohništi. Šakal zatím došel ke skalní stěně ve které se černal vchod do zpola zatopené štolky. Na vodní hladině se čeřily drobné vlnky a zanedlouho se ze štolky se značným cákáním vynořil primitivní vor. Na něm balancovali Jim s Jitkou, poslední dva členové party. Sotva vor narazil na dno, Jitka seskočila a pustila se rovnou k jezírku.

"Co jí kouslo?" otázal se udiveně Šakal.

"Ále, jsou to slepice," uchechtnul se Jim. "Kýž jsme nastupovali na Velký Americe, tak uklouzla a sedla si do bláta na stejném místě co Hanka."

"Jó, šikovným patří svět," pravil Šakal a odebral se zpátky k ohništi.

"Kaňon skalnatý, co nezná slunce jas,

prachem zavátý jsou cesty, stěny, sráz.

Na dně stojí v tichých tmách voda jezerní,

zrcadli se v ní jen čas a nebe večerní"

Píseň zpívaná šesti hrdly, doprovázená kouzelnými tóny kytary se nesla ohněm ozářeným lomem. Stoupala v zákrutech kouře a jisker k hvězdami poseté obloze a vracela se dolů slabou ozvěnou.

Naslouchal jí i muž v šedivé blůze wermachtu, který seděl v tmavém otvoru štolky asi šedesát metrů nad hlavami trempů. Nepřišel z daleka. Bydlel v dřevěném srubu, který si postavil ve staré štolce, hluboko pod zemí, asi dvě hodiny chůze odtud. Pohyboval se podzemím s listotou, která udivovala. Svítit si musel jen málokdy. Za těch několik měsíců, které tu strávil, dopodrobna poznal mnohakilometrovou spleť chodeb spojujících několik desítek lomů a těžních jam. Poznal i nenápadné krasové pukliny a komíny, spojující tu a tam štolové patra. Dovedl se tedy dostat i na místa, která byla zdánlivě nepřístupná. Jako nyní.

Zamyšleně hleděl na táborový oheň blikající hluboko pod jeho nohama. Zdálo se mu to dávno, co přišel do těchto míst poprvé. Tehdy byl na útěku před zákonem. V duchu se uškíbl - teď si zákony diktuje sám. Původně se tu chtěl skrýt jen několik dní, ale teď už věděl, že odtud nikdy neodejde. Přihodilo se mu to, o čem snil celý život a pro co i zabil člověka - být svým pánem. Byl nejenom svým pánem, byl vládcem této oblasti. Prožíval neodolatelnou chuť moci. Skrytě se pohyboval krajem, objevoval se a zase mizel v skalních rozsedlinách. Když ho někdo zdaleky zahlédl, domníval se, že jde o jednoho z trempů. Uniforma wehrmachtu byla nenápadným převlečením. Stal se předmětem hovorů okolo táborových ohňů. Tajuplný noční fantom s nímž v černé tmě mizelo jídlo, pití a spousta táboráckých potřeb. Někdy ho přilupu spatřili i pronásledovali. Honičky končily většinou u slepé skály nebo na kraji hluboké propasti. Mizel beze stopy a užaslí pronásledovatelé mohli slyšet jen jeho výsměšný smích, vracející se mnohonásobnou ozvěnou odevšad.

Byl duchem Ameriky.

Trempové na dně lomu dozpívali. Oheň uhasínal až zhasl docela. Nad lomem zašuměl vítr. Uběhla ještě dlouhá chvíle, než se na dně lomu, u skalní stěny, pohnulo křoví. Vyšel odtamtud temný stín a po špičkách se pomalu plížil k ohništi. Úpatně procházel okolo spících trempů a do velkého vaku, který měl přes rameno, ukládal všechny potřebné předměty, které potmě nahmatá. Mezi nimi i Šakalův zapalovač. Na zkoušku si škrtnul a skryl plamínek v dlaní. V záblesku světla zahlédl spící dívčí obličej vykukující z pod cejty. Přiblížil světlo. V životě už viděl mnoho dívek, ale tahle tvář se mu zdála neobyčejně krásná. Při pohledu na ni na okamžik zapomněl kde je.

Slabý proužek svítání na nebi ho však vzpamatoval. Musí odtud. Kráčet štolou daleko od Mexika a přistihl se, že stále myslí na tu tvář. Došel do svého srubu a padl na lůžko s otevřenýma očima.

Vrcholky skal rozkvetly jasně vycházejícím slunce. Začínal další krásný den babího léta...

(pokračování příště)

**Redakce připravuje
mimořádné číslo
Stalagmitu
věnované reportážím
K.L.Kukly
z hlubin, bahna a
podzemí
Prahy**

Toulky podzemní Prahou s K.L.Kuklou ...

Čtenářům Stalagmitu není K.L.Kukla neznámou postavou. Vždyť v našich člancích o podzemní Praze jsme se o něm již několikrát zmínili a s jeho údaji jsme seznamovali před 25ti lety čtenáře našeho Geobuchu.

Je třeba úvodem upozornit, že K.L.Kukla se zabýval především romány, reportážemi i divadelními hrami se sociální tematikou. Jejich děj byl většinou umístěn do prostředí pražské galérky, chudiny, nezaměstnaných a životních ztroskotanců. Ve svém vyprávění velmi často používal žargon těchto lidí. Mnohá slova z mluvy tehdejší pražské galérky měla jiný význam než dnes. A tak současného čtenáře vyprávění o domu v té a té ulici, kde byla šachta pražského podzemí, poskytující úkryt a azyl mnohým ztroskotancům, mylně naplňuje dojemem, že v tom domě byl vstup do nějakého podzemí šachtou. Když se vám však dostane do rukou Kuklova knížka, ve které uvádí význam některých slov žargonu pražské galérky (a pražskou galérku rozumí bahnem Prahy a podzemím Prahy), zjistíte, že šachta je označení pro hospodu, či výčep nejhorší cenové skupiny. A místo do hlubin tajemných chodeb vstoupíte do hospůdky začouzené a různými živly přeplněné.

Kuklovy práce jsou průvodci temnými kouty Prahy, plné zločinnosti, šantání, hospůdek, životních příběhů a postřehů z jeho doby. Občas je zde i zmínka o podzemí, které se dochovalo.

3 tajnosti tulácké krčmy ŽBLUŇK.

K. L. Kukla

Zvláštní ironií osudu se stalo, že právě téhož dne, kdy zašel zlověstný azyl tulácký "Batalión", byl z rozkazu policie pro četné neplechty i zločiny v něm páchané zavřen též jako "postrach noční Prahy" známý pražský noční lokál "U Dejlů", útočiště, domov i vlast dětí kalu a bahna velkoměstského.

Fáma a hantýrka pražského polosvěta dala mu přezdívku "ŽBLUŇK" - propast, jáma, bařina v níž za každým kdo se vrhl v její noční ponurý život žbluňklo bahno, v němž utonul jako zoufalý sebevrah !

Byla to Dejlova krčma "ŽBLUŇK" v Rybní ulici na Starém městě u Dlouhé třídy, - jejíž historii zde zařaduji jako typ pražského bývalého bahna ze všech nejtýpčtější!

Doupě to, jež založil schudlý hostinský Mamert Dejl, bývalý nájemce "Žlutého domku" na Malé Straně a kavárny "Staré Slávie", bylo na prvý pohled pouhou noční krčmou téhož rázu jako "Pan Alojz", "Stará paní" a lokál "U červeného srdce", leč vpravdě byli "Dejlovi" něčím více, totiž sklepni skryší všech pražských vagabundů i tajnou pastí na zločince stíhané zatykačem, ze které policie vylovila často vrahy, penězokaze i bandity.

Obecenstvo znalo dle doslechu jen horní lokál "dejlovský", výčep, "cukluft", hernu a "kasino", totiž místnosti kavárenské a hospodní, málokdo však věděl, že se mnohem větší tajné prostranství zvané "Žbluňk" prostírá pod šenkovnou, ve sklepě krčmy a že tam noc co noc táboří ke stu noclehářů.

Systém hořejších jizeb se podobal řesetu, kterým pan Dejl své hosty proséval dle jejich vnější i vnitřní "hodnoty". Nejodranější nechal hned ve výčepu u dveří, aby neměl mnoho práce, když bylo nutno je vystrčit, a umouněné a ucourané "krásky" pustil s jich průvodčími dál, do "cukluftu", v herně směli se usadit již lepší chasníci "od řemesla", vojáci a karbaníci, "kasino" pak bylo vyhrazeno jen lidem lépe oděným, kteří sem přišli "na studie" a ze kterých "něco koukalo". Osobní své známé a hosty nejváženější usadil pan Mamert obyčejně do kuchyně, i sehnal pro ně pokaždé z protekce lepší sklenku kávy, talíř polévky anebo "špricek" koňaku.

V herně koncertoval na harmoniku virtuos "slepý Pepík", jenž ač byl zcela slep na obě oči, vyšlapoval si hbitě ve světnici, každého poznal podle řeči a uměl i hosty obratně obsloužit. Hlavní slovo však vedl sklepník Anton Luft, "pravá ruka" šéfova, který každému přichozímu "viděl do žaludku" a dle toho zacházel s lidmi pěkně nebo krogíánsky. Když si některý "frajer", nebo "kalina" (tulačka) pivo objednal, přinesl Anton půllitrák v levé ruce a pravou současně natáhl pro peníze. Dal-li host šest "háčků", dostal "pakoměřickou" a měl potěšení, že si s ním pan Anton důkladně zavdal na zdraví. Byl-li však "bez", sebral mu sklepník pivo před ústy a bez řeči jej vynesl "na mráz" doprostřed Rybní ulice.

Nejveseleji bylo v kasině, kde seděli slušní páni, kteří neskrblili spropitným a kteří z útrpnosti zaplatili žebravým "nočňátkům" nějaký "punč" neb "sultánko", tam se také všechny potulné zjevy shrnuly vědouce, že

"pan Anton, těžká vrána,
zdrží kafky až do rána!..."

Ve všech místnostech se pilo a hýřilo vždy celou noc až do dne bílého a když se někdy stalo, že panu Dejlovi došlo pivo v sudech, doplnil je Luft vodou ze všech konví, hrnců a putýnek.

Leč mnohdy k ránu se již ani vody k "pokřtění" pakoměřického nedostalo a tu Anton sléval veřejně do piva kalné splašky z vaniček ve výcepu, ve kterých se vymývaly pullitry a džbánky.

Když pak některý host proti takové divné chemické manipulaci protestoval, odbyl jej zkrátka:

"Ale jdou do háje! Vám to musíme dát drobet slabší, nebo byste se opili jako čuňata"...

Tento rej v "horních sálech" Dejlových zná z doslechu snad celá Praha, leč málo těch, kdož by slyšeli kdy o "ŽBLUŇKU" dejlovských noclehářů, kteří neměli "nahoru" přístupu a musili sedat v dusném podzemním sklepení, v příšerné, vlhké katakombě...

A přece v tom temném sklepe pod podlahou, kam se vcházelo z rohu kasina kol sloupu po příkrých schodech, díval celý tábor proletářů, tam spával, odtud vycházel na lup a vracel se tam i s výtěžkem svých výprav. Zvláštní ta společnost podobná bídíkům Viktora Huga, lupičům Montparnassovi a Thenardierovi, kteří se skrývali ve stokách pařížských, měla tu svou organizaci, své zábavy i tlupu lidí, kteří byli živeni a udržováni výhradně tímto schátralým národem. Měli též svého krejčího, který jim spravoval hadry a boty a přišíval "pánům i dámám" na rozbité hadry záplaty: zde se potloukal "sekretář" Kudrna, jenž za plat psal žebravé listy, a tu konečně žil i známý stříbrovlasý kmet "Vašek", který obojdy holil, stříhal i "napaloval" maje zároveň v útrokách svého rance sklad nejjemnějších mýdel, leštidel a - voňavek !...

Před mnoha roky poznal jsem život ve "Žbluňku" na vlastní oči a sice na podnět svého přítele, detektiva Pražáka, jenž mne vybídl, abychom pod ochranou pana Dejla nahlédli v podzemní ten svět. Pan Mamert nás znal jako dávné hosty z lepších časů ze "Žlutého domku" na Malé Straně a ze "Staré Slávie", i uvítal nás s radostí a svoliv, abychom v kuchyni na se vzali obstárlé kajdy, pustil nás do temnot sklepení, v němž noclehující tuláci právě hráli pro svou zábavu pitvorné - divadlo.

Když jsme se doplížili v čiré tmě po srázných stupních v podzemí a usedli na poslední schod, abychom nepoplašili "společnost", neviděli jsme před sebou než shluk šerých postav ležících po zemi v divém neladu.

Teprve když naše oči zvykly na pološero, rozeznali jsme odporné podoby jednotlivců, vzadu na konci sklepa pak, v rohu petrolejovou lampou spoře osvětleném tři pestře oděné muže, z nichž dva měli kabáty na rub obrácené, třetí na hlavě "čáku" s papírovým trápem, a kteří hovoříce podivnou hatmatilkou provozovali jakýsi výstup solový.

Jak nám později vysvětlil slepý harmonikář Jozka, byl to divadelní výjev, jež složil zloděj Máslo ve vyšetřovací vazbě ve "věži" novoměstské trestnice: kriminální ten "plod" měl název "Doběhnuté numero" (Napálený policajt) a byl v tu dobu (v únoru roku 1888) repertoárním kusem v podsklepi "u Dejlů", kde jej tuláci Dejmek, Fruhauf a Muzikář hráli každodenně svým druhům za honorář tři krátkých cigár neb sklenky slivovice.

Celá hra byla mluvena zlodějsko-pepickou hantýrkou, i nebylo lze z ní zachytiti než úryvek dialogu policisty se dvěma zatčenými poberty (líznutými dejchavci). Ten je dopadl, když strhli v "Kotcích" s krámu boty, i lapnuv jednoho volá:

"Zinkaři, dejch's kornout, kachle,
s hlaváčema teď máš machle,
pět holajzen kovář namele,
v hákovně je zobec šklebede!"

(Brachu ukradl's šaty a boty, teď ti nastane se soudci oplétání, přísný rada tě zavře na pět měsíců, a ty budeš mít v žaláři jídlo ošklivé.)

Leč odvážný vyškolený "zinkář" není dnešní, ten se leká vždycky teprv "až druhý den". i odstrčiv strážníka, odbývá jej posupným posměchem:

"Nemel pantem, kosný numero!...
Když zatluču mlejn, jsem sklenářskej,
ty's na mě moc krátkej, smíchovskej!"

(Nemluv nazbyt, milý policajto! Když při trestním přelíčení vše zapru, budu čist jako sklo (nevinen), tys proti mně tuze sláb a nezkušený.)

Ostatní děj dramatu je jednoduchý. Strážník se chce zmocnit zlodějů, leč ti jej porazí k zemi, stlučou ho jako žito, když pak s něho stáhnou "uniformu" a vstrčí naň rozbitou kajdu a čapku pepickou, oblékne se jeden do strážníkovy hávu, narazí si na hlavu "čáku" s papírovým chocholem a mávaje šavlí, ubohé "doběhnuté číslo" z jeviště odvede...

Mimo to byl celým publikem občas pořádán tklivý koncert na kudly a na hřebeny ovinuté cigaretovým papírem, či taneček "prkeňák", při němž každý křepčil maje tělo strnule vzpřímené a nehýbaje ani brvou v obličeji, když pak sem někdy zabloudil komediant, musil "dát k lepšímu" své nejlepší kumšty a kotrmelece!

Jednou týdně bývaly tyto divé zábavy přerušeny příchodem "vizity" (hlídky), dvakrát za rok pak "jenerálštrajfem" (všeobecným zatýkáním). Hlídka sem zapadla, když se stala v pražském rajonu nějaká "moucha", krádež neb přepadení a odvedla několik tuctů nejpodzřelejších "žbluňkařů", když pak přišel "jenerálštrajf", sebral vše šmahem, takže v celém domě zbyl než pan Dejl se "zmoklou", osířelou "vránou" Antonem.

Tak to tu chodilo celých deset let, až náhle z jara r. 1892 pana Mamerta truchlivá živnost omrzela, on opustil brloh, v němž zničil mužný věk, zdraví i čestné jméno, i trápen záдумčivostí a těžkou chorobou ... skončil sebevraždou .. Tenkrát na sklonku máje našli lidé jeho mrtvolu v šumném chuchelském háji visící na stromě poblíž sliveneckého kostelíčka... a od těch čas šel ku konci i bývalý lokál nešťastného kavárníka.

Na domě na rohu Rybní ulice od té chvíle jakoby lpěla kletba: každý slušnější člověk se vyhnul "krčmě oběšencově" a tam zavládla bohupustá vřava, která jí dodala poslední ránu.

Ježto zde již nebylo železné ruky pana Dejla, který zbujnou chásku uměl držeti na uzdě, dály se tam scény tak křiklavé, že jednoho dne zavřela policie "Pakoměřickou pivnici" nadobro a když se potom kol půlnoci obvyklí hosté k "Dejlovům" připloužili, našli brány své útulny zamčené na dva západy.

Uvnitř výčepu "Žbluňku" i kasina bylo pusto, prázdno, jak po vymření: hrobové ticho strašilo kolem a když několik "nočnítek" zabubnovalo na dveře závorou zabeďněné, odpověděla jim než dutá ozvěna! Národ tuláků se tu shlukl naposled bez přístřeší v studené tmavé noci i obléhal dlouho dávný pohostinný asyl svůj nechápaje, že by jej mohla stihnout tak hrozná katastrofa!

Teprve k ránu se proletáři rozešli, rozprchli jak stádo zmatených ovcí, když poznali, že je po jich domově "u Dejlu" vskutku už veta na věky...

K.L. Kukla se zmiňuje i o takových místech jako jsou u té době pražskou chudinou obývané vápencové jeskyně u Podolí i sluje u Kyjích, na Proseku a Dejvicích. Zmiňuje se rovněž o doupěti u šancích pod Karlouem - nesoucím názvem Hotel Důra.

Bylo to u roce 1968, kdy se nám tento Hotel Důra podařilo skutečně nalézt poměrně velmi mělkou sondou u paty hradeb.

Do těchto míst se vydáme příště, kdy také znovu nahlédneme do některých Kuklových knih.

Vladimír Vojtěch

KALEIDOSKOP

- Magdalénský lid byl označován jako lovci sobů a koní. Že tomu bylo oprávněně, potvrzují i vykopávky v jeskyni Pekárna, jedné z nejprozkoumanějších jeskyní obývaných v magdaléněnu. V této jeskyni Moravského krasu bylo nalezeno 28 % sobích, přes 30 % zaječích, 19 % koňských a 8 % ptačích kostí.
- Právečká brána v Děčínské vrchovině je největším skalním pískovcovým mostem u nás, ale i v Evropě. Výška oblouku je 21 m a rozpětí má 30 m. Vlastní klenbu tvoří skalní lavice o mocnosti 3 m.
- Od roku 1775 se denně jako na jediném místě světa sleduje a zapisuje počasí v pražském Klementinu, v meteorologické stanici, založené již r. 1752. Vzniklá řada zápisů z meteorologických pozorování nemá obdobu v historii lidstva.
- Československou největší ledovou jeskyní je Dobšinská ledová jeskyně ve Slovenském ráji. Skrývá v sobě na 125 000 kubických metrů ledu, tvořícího místy vrstvu až 25 m mocnou. Tato jeskyně, objevená roku 1870 E. Ruffinym, je od roku 1887 jako první v Evropě stále elektricky osvětlenou jeskyní.
- Stratenská jaskyňa ve Slovenském Rudohoří skrývá ve svém nitru Rozprávkový dóm o půdorysu 150 x 100 m a výšce až 35 m. Do této prostory by se vešel fotbalový stadion a mohla by zde stát i jedenáctipatrová budova.
- Také v Československu se můžeme setkat s "bahenními sopkami" v chráněné přírodní rezervaci Soos u Františkových Lázní. Ve zdejších rašelinistí jsou desítky malých kráterů, ve kterých probublává vodou s bahnem oxid uhličitý.
- Leonardo da Vinci již téměř šedesátiletý vystoupil na vrchol "Monboso" v Západních Alpách - jednalo se pravděpodobně o vrchol Monte Bo (2.556 m) v oblasti masivu Monte Rosa.
- Sopka Popocatepetl (5.452 m) byla nejdříve zdolána Aztéky. V r. 1519 Diego Ordés z Cortésovy výpravy v doprovodu devíti vojáků a Indlámů vystoupil rovněž na vrchol. Později, r. 1521 se nechal Francisco Montano svými pěti společníky spustit do kráteru. Cílem bylo získání síry na výrobu střelného prachu.
- Nejvyšším pohořím Afriky a jednou z nejvyšších sopek světa je Kilimandžáro (5.895 m). Pohoří je protaženo ve směru východo-jihovýchod a zaujímá plochu 80x48 km. Sestává ze tří hlavních sopečných center: Šira (4.006 m) na západě, Uhuru (Kibo, 5.895 m) uprostřed a Mawenzi (5.149 m) 10 km na východ. Uhuru představuje sopečný kráter o průměru 2,4 km vyplněný ledem. Uvnitř kráteru je ještě jeden novější a menší - o průměru 113 m. Kilimandžáro je nejvyšším vrcholem světa, na který vede turistická výstupová cesta. Jako první na Kilimandžáro vystoupili Hans Meyer, doprovázený Ludwigem Purtschellerem dne 6. října 1889.
- Roku 1387 vystoupilo na Mt. Pilatus (1.920 m) šest kněží z Luzernského kantónu. Když se vrátili, tak byli odsouzeni k dlouholetému vězení za rušení ducha Piláta Pontského.
- Dne 6. května 1991 uplynulo 121 let od okamžiku, kdy z vrtu určeného původně pro zásobování malých místních lázní v Herlanech, vytryskl gejzír. Erupce vody z tohoto 404,5 m hlubokého vrtu potom následovala v intervalu 18 - 20 hodin, dosahovala výše až 50 metrů a trvala přes dvě hodiny. S postupujícími roky se interval erupce prodlužoval až na současných 26 - 30 hodin. Výška klesala na dnešních zhruba 15 metrů. Také doba erupce se zkrátila na 25 minut. Budoucnost Herlanského gejzíru je závislá na stálosti přívodu vody a oxidu uhličitýho. Proto při období malých srážek a dlouhodobého sucha, se interval mezi erupcemi prodlužuje.
- Díl Boží požehnání v Bánské Bystrici byl 8.2.1627 prvním dolem, kde se uskutečnil první úspěšný pokus o rozrušení horniny pomocí střelných trhacích prací. Provedl jej první střelní mistr Gašpar Welml. Od 4.4.1628 byl tento způsob rozpojování horniny užíván soustavně. Celá záležitost je doložena historicky původním protokolárním zápisem.
- Skalní výchoz na Jihozápadním okraji města Tábor, pod kostelem sv. Jakuba, je nazýván Granátová skála. Hornina, kterou je magmatit, bohatě prostoupena krystalově dobře omezenými trnavými českými granáty o mimořádné velikosti. Jedná se o chráněné naleziště.
- Nejvýše položenou jeskyní světa je Rakhol Plc Cave, ležící v masivu Nanga Parbat ve výšce 6.000 m n.m.

□ Jeskyně Domica ve Slovenském krasu, patří k pozoruhodným turisticky zpřístupněným jeskyním v Československu. Svou polohou na čs.-maďarské státní hranici, kterou je tato více než 5 km dlouhá jeskyně oddělena od maďarského jeskynního systému Baradla (délka 15 km), představuje jednu z mála jeskyní světa, ve které probíhá a je vyznačena hranice mezi dvěma státy. Mimo osazeného hraničního kamene v podzemí, je zde i vyznačeno uzavíratelným nřížením také hraniční pásmo.

□ Panská skála u Prácheň poblíž Kamenického Šenova, je nejstarší geologickou rezervací v Československu. Skála představuje nejkrásnější ukázkou sloupcovité odlučnosti čedičové horniny. Čedičové pětí až šestiboké sloupce zde dosahují výšky do 12 metrů a celým svým uspořádáním vytváří dojem obrovských kamenných varhan. Proto se také skále říká Kamenné varhany. Tato geologická památka je chráněna již od roku 1895.

□ Propast Malé Žemboj (Malé Železné), představuje jedinou svískou šachtu o hloubce 142 m, patřící do popředí čs. podzemních vertikál.

□ Propast Ohňišť v Nízkých Tatrách, která je 125 m hluboká, představuje největší ledovou propast v Československu, která množstvím zásob ledu následuje za Dobšinskou ledovou jaskyní.

□ První úspěšný výstup na nejvyšší alpský vrchol - na Mt. Blanc, uskutečnili Jean-Jacques Balmat a dr. Michel Gabriel Paccard dne 8.8.1786.

□ Jeskyně Byčí skála v Moravském krasu, výtoková část podzemního systému Jedovnického potoka, se stala především známou pro archeologické nálezy učiněné dr. J. Wanklem - dědou dr. Karla

Absolona. Odkryl zde rituální pohřeb kaštatského velmože. Tomu však předcházel Wankelův nálezk 10 cm velkého bronzového byčka, zlobošho vkládanými kusky železa, který se podařil r. 1869.

□ Štramberský kras, to jsou nápadné vrchy Kolosáč (482 m n.m.), Zámecký vrch a Skalka poblíž severomoravského městečka Štramberk, představující izolované trosky jurských vápenců. Nejvýznamnější jeskyní je zde J. Šipka. Dále Psi, Kostelík a Slánový skýje.

□ Travertinové Jezírko Kráter lze spatřit v areálu lázni Vyšné Ružbachy v blízkosti lázeňské budovy. Představuje kruhové jezírko o průměru 20 metrů s více než metr vysokou a asi 2 m širokou travertinovou ohrubou. Hloubka teplé minerální vody v jezírku je asi 3 metry. Od roku 1967 je chráněným přírodním tvorem.

□ Jedlým známý aktivní krasový systém ve vápnitých horninách české kříky představují Bartošova pec a Ondříkovické propadání. Voda vyvěrající z otevřené jeskyně vydatností 15 litrů za sekundu, v zalesněném svahu nad silnicí Ondříkovice - Rakousy (okres Jablonec n.M.), níže pod zem v tzv. Ondříkovickém propadání. Objevuje se opět v sífonku na začátku jeskyně Bartošova pec, kterou protéká v celé délce jeskyně (20 m). Potom se objevuje až ve vyvěračce. Lokalita je chráněným přírodním tvorem od r. 1965.

□ Vrchol sopky Etna navštívil v r.1494 lehdý čtyřladvacetiletý Pietro Bempo, pozdější kardinál. Před ním však v krátké době na vrchol podnikl sólový výstup mlich Ugon.

□ Ladová jama na Muráni je od roku 1965 chráněným přírodním tvorem. Představuje okolo 30ti metrů hluboký krasový závrť, na jehož dně se udržuje po celý rok

led. Zvláštní přírodní podmínky zde umožňují dochování reliktních společenstev půdní fauny.

□ Vrcholová skaliska Ostase, ležící severozápadně od Polce nad Metují, představují typickou stolovou horu, budovanou kvádrovými pískovci spodního a středního turomu.

□ Zadlešská dolina ve Slovenském krasu představuje náš nehlubší krasový kaňon, zaříznutý až 300 metrů do hloubky ve směru S - J. V kaňonu se stáčíme i se skalní jehlou, nazývanou Cukrová homole, vysokou 90 metrů.

□ Dědičná stola císaře Josefa II., která je ještě dnes v provozu pod názvem Voznická dědičná stola, v banskostavnickém rudném revíru, dosahuje délky 16.310 m. S její ražbou bylo započato 19.3.1782 a dokončena byla 15.9. 1878, za 96 let, místo plánovaných 30ti let. Stala se tak nejdelším historickým odvodňovacím důlním dílem na území Československa.

□ Minerologická a petrografická sbírka Národního muzea v Praze obsahuje zhruba 150 000 položek nerostů, 420 meteoritů a asi 20 000 položek hornin.

□ Vklájecí se balvany - víklany, které lze i minimálním úsilím rozhoupat, nalezneme na mnoha místech světa. Ale to co lze spatřit, v horách Malopos v Zimbabwe, překonává vše. Víklany jsou zde naskládány do vysokých věží, z nichž přímo číhá labilita. Kdo spatří samotný víklan, dokáže pochopit, že se může udržet na místě, ale několik vzájemně se vklájecích balvanů věžovitě nakupených, které svou labilitou vyvolávají dojem, že je převrhne silnější vítr - to je pro nás vzácnost.

□ Nejznámější sopkou v Evropě je jistě Vesuv. Tato sopka vybuchla v r. 79 a pochovala města Pompeje a Herkulaneum.

(VTV)

□ Jeskyně Domica ve Slovenském krasu, patří k pozoruhodným turisticky zpřístupněným jeskyním v Československu. Svou polohou na čs.-maďarské státní hranici, kterou je tato více než 5 km dlouhá jeskyně oddělena od maďarského jeskynního systému Baradla (délka 15 km), představuje jednu z mála jeskyní světa, ve které probíhá a je vyznačena hranice mezi dvěma státy. Mimo osazeného hrančního kamene v podzemí, je zde i vyznačeno uzavíratelným mřížem také hranční pásmo.

□ Panská skála u Prácheň poblíž Kamenického Šenova, je nejstarší geologickou rezervací v Československu. Skála představuje nejkrásnější ukázkou sloupcovité odlučnosti čedičové horniny. Čedičové pěti až šestiboké sloupce zde dosahují výšky do 12 metrů a celým svými uspořádáním vytváří dojem obrovských kamenných varhan. Proto se také skála říká Kamenné varhany. Tato geologická památka je chráněna již od roku 1895.

□ Propast Malá Žoniboj (Malá Železná), představuje jedinou svíslou šachtu o hloubce 142 m, patřící do popředí čs. podzemních vertikál.

□ Propast Ohňště v Nízkých Tatrách, která je 125 m hluboká, představuje největší ledovou propast v Československu, která množstvím zásob ledu následuje za Dobšinskou ledovou jaskyní.

□ První úspěšný výstup na nejvyšší alpský vrchol - na Mt. Blanc, uskutečnil Jean-Jacques Balmat a dr. Michel Gabriel Paccard dne 8.8.1786.

□ Jeskyně Byčí skála v Moravském krasu, výtoková část podzemního systému Jedovnického potoka, se stala především známou pro archeologické nálezy učiněné dr. J. Wanklem - dědou dr. Karla

Absolona. Odkryl zde rituální pohřeb kulšatského velmože. Tomu však předcházeli Wankelův nálezy 10 cm velké bronzové byčka, zloženého vkládanými kousky železa, který se podařil r. 1869.

□ Štrambercký kras, to jsou nápadné vrchy Kolouč (482 m n.m.), Zámecký vrch a Skalka poblíž severomoravského městečka Štramberk, představující izolované trosky jurských vápenců. Nejvýznamnější jeskyní je zde J. Šípka. Dále Psi, Kostelík a Slánový skýje.

□ Travertinové Jezírko Kráter lze spatřit v areálu lázni Vyšné Ružbachy v blízkosti lázeňské budovy. Představuje kruhové jezírko o průměru 20 metrů a více než metr vysokou a asi 2 m širokou travertinovou obrubou. Hloubka teplé minerální vody v jezírku je asi 3 metry. Od roku 1967 je chráněným přírodním tvorem.

□ Jediny známý aktivní krasový systém ve vápnlých horninách české křídly představují Bartošova pec a Ondříkovické propadání. Voda vyvěrající z otevřené jeskyně vydatností 15 litrů za sekundu, v zálesněném svahu nad silnicí Ondříkovice - Rakousy (okres Jablonec n.H.), níže pod zem v tzv. Ondříkovickém propadání. Objevuje se opět v sfonku na začátku jeskyně Bartošova pec, kterou protéká v celé délce jeskyně (20 m). Potom se objevuje až ve vyvěračce. Lokalita je chráněným přírodním tvorem od r. 1965.

□ Vrchol sopky Etna navštívil v r.1494 tehdy čtyřladvacetiletý Pietro Benipo, pozdější kardinál. Před ním však v krátké době na vrchol podnikl sólový výstup mnich Ugon.

□ Ledová jama na Muráni je od roku 1965 chráněným přírodním tvorem. Představuje okolo 30ti metrů hluboký krasový závrť, na jehož dně se udržuje po celý rok

led. Zvláštní přírodní podmínky zde umožňují dochování reliktních společenstev pěstí fauny.

□ Vrcholová skalka Ostase, ležící severozápadně od Police nad Metují, představují typickou stolovou horu, budovanou kvádrovými pískovci spodního a středního turonu.

□ Zadlebská dolina ve Slovenském krasu představuje náš nehlubší krasový kaňon, zaříznutý až 300 metrů do hloubky ve směru S - J. V kaňonu se stáčíme i se skalní jehlou, nazývanou Cukrová homole, vysokou 90 metrů.

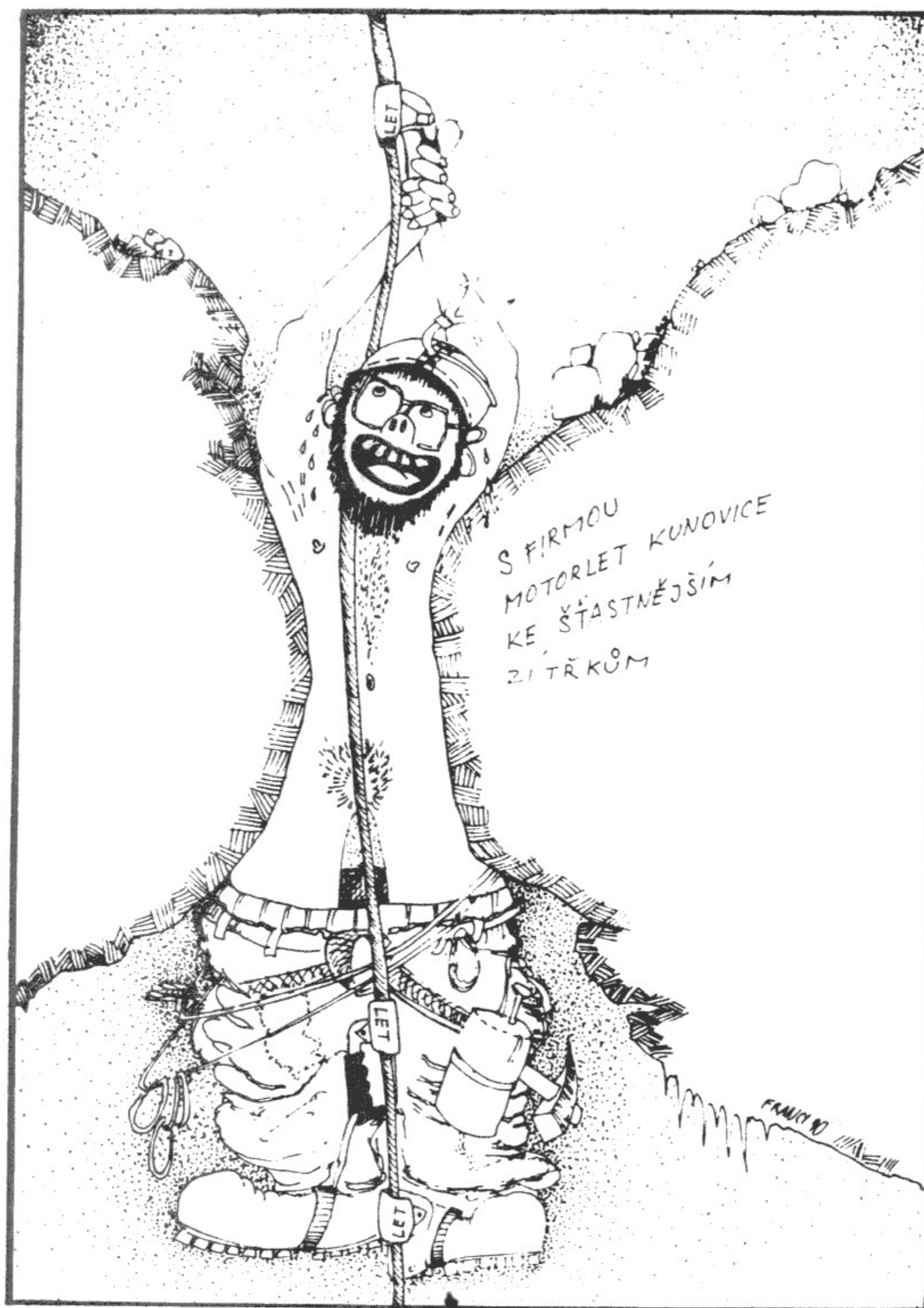
□ Dědičná štola císaře Josefa II., která je ještě dnes v provozu pod názvem Voznická dědičná štola, v banskostavnickém ruiném revíru, dosahuje délky 16.310 m. S její ražbou bylo započato 19.3.1782 a dokončena byla 15.9. 1878, za 96 let, místo plánovaných 30ti let. Stala se tak nejdelším historickým odvodňovacím důlním dílem na území Československa.

□ Mineralogická a petrografická sbírka Národního muzea v Praze obsahuje zhruba 150 000 položek nerostů, 420 meteoritů a asi 20 000 položek hornin.

□ Vkládající se balvany - viklany, které lze i ručním úsilím rozhoupat, nalazeme na mnoha místech světa. Ale to co lze spatřit, v horách Matopos v Zimbabwe, překonává vše. Viklany jsou zde naskládány do vysokých věží, z nichž přímo čtí labilní. Kdo spatří samotný viklan, dokáže pochopit, že se může udržet na místě, ale několik vzájemně se vkládajících balvanů věžovitě nakupených, které svou labilitou vyvolávají dojem, že je převrhnou silnější vítr - to je pro nás vzácnost.

□ Nejznámější sopkou v Evropě je již Vesuv. Tato sopka vybuchla v r. 79 a pochovala města Pompeje a Herculaneum.

(VTV)

STALAGMIT časopis pro speleology, horolezce a přátele přírody

Odpovědný redaktor: Vladimír Vojtř Adresa redakce: 120 00 Praha 2, Slezská 48 Telefon 255296

ISSN 0862-4550 INDEX ČÍSLO 47 396 Podávání novinových zásilek povoleno ŘPP č.j. 1008/90-P/1